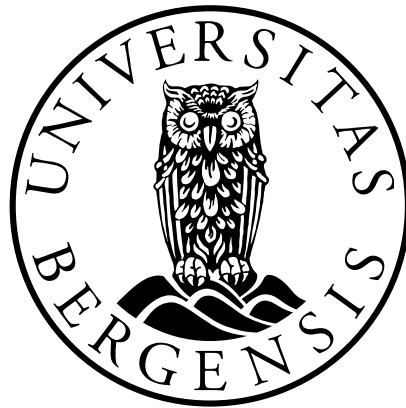

Ekstinksjon av opphavsretter på ulovfestet grunnlag

Kandidatnummer: 282

Antall ord: 14353

*(PS! Bruk ordtellingsfunksjon. Fotnoter og sluttnoter skal medregnes i ordgrensen.
Forord, forside, innholdsfortegnelse, registre, litteraturliste og vedlegg medregnes ikke.)*

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2023

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 <i>Tematikk, bakgrunn og aktualitet</i>	3
1.1.1 Introduksjon til rettsområdene som skal behandles	3
1.1.2 Aktualitet: immaterialrettens rolle i dagens omsetningsliv	4
1.2 <i>Avgrensing</i>	5
1.3 <i>Metode</i>	6
1.4 <i>Rettskildebildet</i>	6
2 Rettslige utgangspunkter og terminologi	7
2.1 Terminologi	8
2.2 <i>Løsningen av tredjemannskonflikter etter norsk rett – et kort overblikk</i>	8
2.2.1 De rettslige utgangspunkter: først i tid, best i rett, ingen kan overføre større rett enn en selv har, og kreditors beslagsrett	9
2.2.2 Kreditorkestinksjon og godtroerverv	10
2.3 <i>Vilkårene for ekstinksjon</i>	10
2.3.1 Kort om godtroerverv	10
2.3.2 Kort om kreditorkestinksjon	13
2.3.3 Kort om rettsvern	14
2.4 <i>Ekstinksjonsregler for immaterialretter</i>	15
2.4.1 Patentretter, planteforelderretter, designretter og varemerkerettigheter	16
2.4.2 Opphavsrett: fravær av lovfestede prioritetsregler	16
3 Når loven ikke gir svar	17
3.1 <i>Metodiske utgangspunkter: dynamisk tingsrett</i>	18
3.2 <i>Metodiske utgangspunkter: immaterialrett</i>	20
3.3 <i>Generelle utgangspunkter for ulovfestet regeldanning</i>	21
3.4 <i>Fravær av ekstinksjonsregler for opphavsretter – et standpunkt fra lovgiver?</i>	22
3.4.1 Adgangen til overdragelse etter åndsverkloven	23
3.4.2 Begrensninger av videreoverdragelse jf. åvl. § 68	23
3.4.3 Om utlegg og kreditorfølgning og pant etter åndsverksloven	25
3.4.4 Øvrige rettskildefaktorer	26
3.4.5 Oppsummering	27
4 Ulovfestet godtroerverv av opphavsretter	28
4.1 <i>Hensynene bak godtroerverv: omsetning, legitimasjon og god tro</i>	28
4.1.1 Ulovfestet godtroerverv	28
4.1.2 Omsetningshensynet	29
4.1.3 Legitimasjon	30
4.1.4 Rettspraksis	31
4.1.5 Ekstinksjonsprinsipper vs. Sensurnorm	34
4.1.6 Ulovfestet godtroerverv av immaterialrettigheter etter «særlige forhold»-regelen	35
4.2 <i>Helhetsvurdering</i>	36
5 Ulovfestet kreditorkestinksjon av opphavsrett	37
5.1 <i>Hensynene bak reglene om kreditorkestinksjon: kreditorsvik, notoritet og publisitet</i>	38
5.2 <i>Vilkår for reglene om kreditorkestinksjon anvendt på opphavsretter</i>	38

5.3	<i>Rettsvern for opphavsretter</i>	40
6	Avsluttende bemerkninger	40
7	Kilderegister	42
7.1	<i>Regelverk</i>	42
7.1.1	Norske lover.....	42
7.1.2	Offentlige utredninger.....	43
7.1.3	Andre utredninger	44
7.1.4	Traktater og konvensjoner.....	44
7.2	<i>Rettsavgjørelser</i>	44
7.2.1	Avgjørelser fra norske domstoler.....	44
7.3	<i>Litteratur</i>	Feil! Bokmerke er ikke definert.
7.3.1	Juridiske fremstillinger.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
	<i>Meddelelser fra organisasjoner og institusjoner</i>	49
7.4	<i>Netthenvisninger</i>	49

1. Innledning

1.1 Tematikk, bakgrunn og aktualitet

Temaet for denne fremstillingen er den rettslige adgangen til ekstinksjon av opphavsrettigheter. Fremstillingens overordnede problemstilling er om det er adgang til å oppstille ulovfestede ekstinksjonsregler for opphavsretter. Får å besvare denne problemstillingen vil det foretas en analyse av de metodiske rammene for etableringen av ulovfestede regler om godtroerverv og kreditorekstinksjon generelt, og for opphavsretter spesielt. Denne fremstillingen søker å belyse adgangen til å etablere ulovfestede ekstinksjonsregler for opphavsretter ved hjelp av en rettsdogmatisk analyse av relevante rettskilder. Fremstillingens endelige siktemål er å avklare hvorvidt det eksisterer rettskildemessig grunnlag for å tillate ekstinksjon av opphavsretter etter reglene om godtroerverv og kreditorekstinksjon.

1.1.1 Introduksjon til rettsområdene som skal behandles

Fremstillingens overordnede problemstilling berører to ulike rettsområder. Temaet for denne analysen er opphavsretten, som omfattes rettsområdet, immaterialretten. «Immaterielle rettigheter» eller «immaterialretter», er en fellesbetegnelse på rettigheter til ikke-fysiske verdier.^{1,2} Immaterialretter er formuesgoder da er gjenstander for rettighetsposisjoner, de kan overføres ved disposisjoner, arves og de kan tjene som dekning for gjeldssøkende kreditor.³

Ved spørsmålet om en opphavsrett kan *ekstingveres*, beveger man seg imidlertid inn i den dynamiske tingsretten. Dynamisk tingsrett tar for seg rettsreglene som regulerer problemstillinger som oppstår ved *stiftelse eller endring* av rettigheter til formuesgoder⁴. Reglene som er gjenstand for denne analysen faller inn under den dynamiske tingsretten, men ettersom formuesgodet som skal analyseres er opphavsrettigheter vil immaterialrettslige regler og hensyn være av relevans. Den dynamiske tingsrettens regler er systematisert slik at man som utgangspunkt må søke svaret i den loven som regulerer den formuesverdien som er omtvistet. For opphavsretter vil man da ta utgangspunkt i åndsverkloven (åvl.), som per i dag ikke gir noen bestemmelse om ekstinksjon av opphavsretter.

1.1.2 Aktualitet: immaterialrettens rolle i dagens omsetningsliv

Som nevnt gjelder den dynamiske tingsrettens rettslige virkeområde rettighetsposisjoner, og reglene er dermed ikke begrenset til et bestemt formuesgode. I norsk rettstradisjon har likevel fast eiendom hatt en sentral plass i den norske formueretten. Dette begrunnes med at fast eiendom er det formuesgodet som har representert den største verdien innenfor omsetningslivet.⁵ Dette er også grunnen til at reglene som omfattes av den dynamiske tingsretten er modellert rundt fast eiendom som rettsobjekt.⁶ Til tross for at immaterialrett ikke er et nytt rettsområde, har ikke immaterialretter historisk sett hatt samme status innenfor omsetningslivet som fast eiendom, og når man ser hen til juridisk teori har immaterielle rettigheter i svært beskjeden grad vært behandlet i relasjon til den dynamiske tingsretten.

---

¹ Holmvang mfl. (2021) s. 15.

² I profesjonell sammenheng og i dagligtalen er «IP» eller «IPR» ofte brukt som betegnelse på immaterielle rettigheter. «IPR» er en forkortelse for «Intellectual property rights».

³ Se bla. Brækhus (1986) s. 7, Lilleholt (1999) s. 18, og Magnussen (2015) s. 2.

⁴ Se Lilleholt (2018) s. 25

⁵ Marthinussen (2023) s. 14-15

⁶ Marthinussen (2023) s. 14-15, se for øvrig mer om valg av løsningsmodell i pkt 2.3 nedenfor.

Historisk sett har opphavsretten hatt som formål å beskytte opphavere, og stimulere den kunstneriske og litterære, skapende innsats.⁷

I nyere tid har imidlertid immaterialrettens rolle i omsetningslivet endret seg. Den industrielle, og ikke minst den teknologiske utviklingen, har medført en eksponentiell økning av immaterielle rettigheters omfang og verdi. Siden 1990 har norske foretak som er «IPR-aktive» vokst med 50%.⁸ På europeisk nivå har det årlige antallet investeringer i IPR-produkter økt med 87%.⁹ Globalt har andelen av de største selskaperes markedsverdi bestående av immaterielle rettigheter økt fra 17% (1975) til 90% (2020).¹⁰

Ettersom immaterialretter har utviklet seg til å representere store verdier innen omsetningslivet, og hyppigheten av selve omsetningen av disse verdiene har økt, øker dette også sannsynligheten for rettslige konflikter. Tredjemannskonflikter er én av konflikttypene som kan oppstå, og derfor har nødvendigheten av at rettighetshavere er beskyttet overfor tredjemenn også blitt mer påtrengende.¹¹ Hensynet til omsetning er bærende for adgangen til ekstinksjon.¹² Dette forklarer også hvorfor immaterialrettens endrede status innen omsetningslivet har resultert i lovendringer, både nasjonalt og internasjonalt. Eksempelvis er det nylig vedtatt endringer i varemerkeloven som følge av EU-direktiv 2015/2436 som blant annet innebærer en ny regel om kollisjon ved rettserverv av varemerker.¹³ Tross denne utviklingen har det foreløpig ikke blitt gjort tilsvarende endringer for opphavsretter, og rettstilstanden for disse rettighetene er derfor fremdeles uavklart. Gjennom denne fremstillingen vil derfor aktuelle rettskilder samle og bearbeides i et forsøk på å klarlegge rettstilstanden for ekstinksjon av opphavsretter.

1.2 Avgrensning

---

⁷ Rognstad (2019) s. 34 flg.

⁸ Forskningsrådet (2021) pkt. 5.

⁹ EU-kommisjonen (2020) avsn. 1.

¹⁰ Ocean Tomo (2020), se også Prop. 101 L (2013-2014) pkt. 2.1. Disse tallene kan nyansere, statistikken bruker IPR-begrepet i bred forstand, og omfatter da også Goodwill, samt det faktum at de største selskapene i dag også i stor grad er tech-selskaper som da naturligvis påvirker tallene.

¹¹ Se bla. begrunnelsen i Lund-utredningen, Lund (2011) s. 64.

¹² Se bla. Lilleholt (2018) s. 30

¹³ Se Endringslov til varemerkeloven og tolloven mv. § 56 b.

For å besvare oppgavens to overordnede problemstillinger er det nødvendig med en avgrensning. Ved spørsmålet om det kan gjøres ulovfestet godtroerverv av opphavsrettigheter siktes det til de tingsrettslige regler om godtroerverv.¹⁴ Det er altså de ekstinktive godtroerverv som skal behandles, og det er dette det siktes til ved bruk av betegnelsen *godtroerverv* under denne fremstillingen. Videre avgrenses det mot godtroerverv som følge av reglene om hevd, alders tidsbruk og passivitet. Betegnelsen godtroerverv under denne fremstillingen sikter altså til avtaleekstinksjon.¹⁵

Fremstillingen søker å avklare hvorvidt opphavsretter kan være gjenstand for ekstinktivt godtroerverv og kreditorekstinksjon på *ulovfestet grunnlag*. Hva som er ulovfestet rett er ikke entydig, da grensen mellom lovfestet og ulovfestet rett er flytende.¹⁶ Under rammen av denne fremstillingen skal ulovfestet rett forstås som en *rettsvirkning som ikke i sin helhet kan hjemles i loven*. Fremstillingen legger dermed til grunn ulovfestet rett i vid forstand, der etablerte ulovfestede normer medregnes. Oppgaven avgrenses også mot en analyse av EØS-retten og andre folkerettslige avtaler Norge er tilknyttet på opphavsrettens område.¹⁷

1.3 Metode

Fremstillingens overordnede problemstilling vil besvares ved bruk av rettsvitenskapelig metode. Dette innebærer en presentasjon og analyse av de aktuelle rettskildene, samt vektning av disse etter alminnelige metodiske grunnprinsipper. Mer om metodiske utgangspunkter for regeldanning på ulovfestet rett vil gjennomgå under punkt 3.

1.4 Rettskildebildet

Som allerede nevnt ovenfor er reguleringen av rettighetsoverganger inndelt etter formuesgodet rettigheten knytter seg til. For opphavsretters vedkommende må man da primært søke svar på spørsmål omkring opphavsretter i åndsverksloven (åvl.). Der loven ikke gir svar er det relevant å se hen til beslektede lover som regulerer spørsmål om godtroerverv

---

¹⁴ Mer om valg av løsningsmodell i pkt. 2.4.

¹⁵ Med dette avgrenser fremstillingen seg til de erverv som bygger på en rettshandel, se bla. Magnussen (2015) s. 12

¹⁶ Nygaard (2017) s. 251

¹⁷ Mer om EØS-rettens relevans for fremstillingen i pkt. 1.3.1.

og kreditorekstinksjon, for å kunne foreta en eventuell analogisk slutning. Særlig relevant i denne sammenheng vil være lover som regulerer andre immaterialretter, herunder patentloven (patl.), varemerkeloven (vml.) designloven (dl.) og planteforedlerloven (plfl.).

Forarbeider følger lovteksten, og er derav en relevant kilde ved klarleggingen av lovteksten, forarbeid kan også i motsetning til loven inneha relevante uttalelser om lovens grenser. Videre er Høyesterettspraksis der Høyesterett har anvendt loven relevant for fortolkningene av rettsreglene. Underrettspraksis kan tjene som argumenter i en analyse av rettstilstanden.

Opphavsrett har tradisjonelt sett vært sterkt preget av internasjonalt samarbeid. Forgjengeren til den nåværende åndsverksloven, åndsverksloven av 1961 var resultatet av ett tett nordisk samarbeid som tok sikte på nordisk rettsenhet på området.¹⁸ I dag er hele immaterialretten i stor utstrekning en del av et EU-harmonisert regelverk som Norge er tilknyttet gjennom EØS-avtalen. Den EØS-rettslige opphavsretsreguleringen består stort sett av direktiver som er innlemmet i EØS-avtalen, samt enkelte bestemmelser i Traktaten om den europeiske unions funksjon (TFEU). EØS-loven (eøsl.) § 2 fastslår at de EØS-rettslige reglene har forrang fremfor nasjonale regler, og EU-domstolens fortolkning av EU-reglene er relevant ved fortolkningen av EØS-reglene, i tråd med homogenitetsprinsippet som fremgår av EØS-avtalens art. 1 jf. art. 6. Temaet som er gjenstand for analyse i denne fremstillingen, er primært norsk rett. Analysen tar dermed ikke sikte på å undersøke EØS-rettslige aspekter ved problemstillingene.

2 Rettslige utgangspunkter og terminologi

I denne delen av fremstillingen vil jeg forsøke å plassere oppgavens overordnede problemstilling i det rettslige landskapet, og gjøre rede for de rettsreglene som skal behandles i analysen. Som nevnt innledningsvis tar den dynamiske tingsretten for seg tredjemannskonflikter. Tredjemannskonflikter skiller seg fra en klassisk privatrettslig konflikt hvor to parter som står mot hverandre, ved at det i tillegg har kommet én eller flere tredjepersoner inn i konflikten. Tredjepersonen(e) kan komme inn i rettsforholdet på ulike

---

¹⁸ Rognstad (2019) s. 44-45.

måter og med ulike krav, avhengig av saksforholdet. Situasjonen i tredjemannskonflikter kan kort forklares som at to eller flere parter har uforenelige rettigheter til samme ett og samme formuesgode, og spørsmålet blir da hvem som vinner rett. Når to eller flere parter har uforenelige rettigheter til samme formuesgode, eksempelvis ved at flere har eiendomsrett til samme faste eiendom, kan ikke disse rettighetene bestå side om side. For partene betyr det at ingen av dem kan utøve sin respektive rett fullt ut, og én av partene må dermed vinne retten på bekostning av de(n) andre. Dersom en part vinner rett på bekostning av en annen part, skjer det en *ekstinksjon* av den ene partens rett til formuesgodet. Dette innebærer at retten utslukkes.

2.1 Terminologi

Begrepet ekstinksjon betegner som nevnt den rettsvirkning at en rettighetsposisjon går tapt ved at en rett til et bestemt formuesgodet utslukkes. Dette kan skje på flere ulike måter, men innenfor rammen av denne fremstillingen vil begrepet ekstinksjon kun henvise til rettsvirkningen av godtroerverv eller kreditorekstinksjon, ettersom det er disse reglene som skal analyseres. I denne fremstillingen vil begrepet *ekstinksjonsregler* brukes som samlebetegnelse for regler om godtroerverv og kreditorekstinksjon.

I en tredjemannskonflikt er det minst tre parter som inngår i partsforholdet. *Rettighetshaver* vil benyttes for å betegne den parten som først fikk rett til formuesgodet.

Ekstinksjonspretendent vil benyttes for å betegne den parten som senere har tilegnet seg en rett til formuesgodet, og som da eventuelt må ekstingvere på bekostning av rettighetshaver. Under drøftelsen av reglene om kreditorekstinksjon vil betegnelsen *kreditor* benyttes i stedet for ekstinksjonspretendent.

I teorien har man tradisjonelt inndelt konfliktene i to typetilfeller: dobbeltsuksjonskonflikt og hjemmelsmannskonflikt.¹⁹ De to ulike typetilfellene betegner blant annet hvem ekstinksjonspretendenten utleder sin rett fra.

2.2 Løsningen av tredjemannskonflikter etter norsk rett – et kort overblikk

---

¹⁹ Se bla. Lilleholt (2018) s. 28

Tredjemannskonflikter er ofte kompliserte, og det finnes mange ulike måter konfliktene kan oppstå på. Av hensyn til omfanget av denne fremstillingen er det ikke anledning til å gi en fullstendig gjennomgang av alle regler som løser tredjemannskonflikter. For å besvare fremstillingens problemstillinger er det nødvendig å redegjøre for to ulike regelsett. Reglene om godtroererverv, og reglene om kreditorekstinksjon. I det følgende vil jeg forsøke å foreta en kortfattet gjennomgang av disse reglene, hva de går ut på og hensynene som de bygger på, den rettslige konteksten reglene kommer frem av.

2.2.1 De rettslige utgangspunkter: først i tid, best i rett, ingen kan overføre større rett enn en selv har, og kreditors beslagsrett

Innledningsvis er det hensiktsmessig å klargjøre at reglene om godtroererverv og kreditorekstinksjon utgjør unntak fra to formuerettslige utgangspunkter.

Det første utgangspunktet er «først i tid, best i rett», og dette utgangspunktet gjelder prioritetsforholdet mellom rettighetspretendenter.²⁰ Spørsmålet om hvem som har best rett i en tredjemannskonflikt er et spørsmål om hvem som har best *prioritet*. Etter regelen om først i tid, best i rett, vil den retten som er stiftet først stå seg mot senere rettsstiftelser. Dersom først Marte og deretter Peder har kjøpt samme bil av Lars, har Marte, som den første som inngikk kjøpsavtalen, i utgangspunktet bedre rett til bilen enn Peder. Regelen om først i tid, best i rett er et ulovfestet formuerettslig prinsipp,²¹ men det kommer også til uttrykk i loven. For eksempel kan man se hen til tingl. § 20, som sier at:

«Når et dokument er registrert, går det rettserverv som dokumentet gir uttrykk for, i kollisjonstilfelle foran rettserverv som ikke er registrert samtidig eller tidligere»

Det andre utgangspunktet er at ingen kan overføre større rett enn man selv har.²² I en konflikt der Peder urettmessig har solgt Martes bil til Lars, har Marte bedre rett enn Lars, ettersom Peder aldri hadde retten til å selge bilen i utgangspunktet.

---

²⁰ Lilleholt (2018) s. 26

²¹ Se bla. Løtveit (2021) s. 258 med videre henvisninger

²² Se f.eks. Falkanger/Falkanger (2022) s. 597

Utgangspunktet for kreditors beslagsrett er at kreditor kan ta utlegg i det som «tilhører skyldner på beslagstidspunktet» jf. dekningsloven (dekn.l.) § 2-2. Utgangspunktet er derfor dette at kreditor ikke får bedre rett enn skyldner har.

2.2.2 Kreditorrekstinksjon og godtroerverv

Ekstinksjon betegner den rettsvirkning at én eller flere av rettighetshavernes rett til det omtvistede formuesgodet utslukkes, eller trenges tilbake,²³ til fordel en annen rettshaver. Ved ekstinksjon gjøres det unntak fra utgangspunktene, ved at den som var sist i tid får best rett, den som har fått overført en rettighet fra en som egentlig var uberettiget likevel oppnår den tilsiktede rettighetsposisjon, og kreditor kan ta beslag i eiendeler som ikke tilhører skyldner på beslagstidspunktet.

Ved løsningen av en tredjemannskonflikt danner derfor prinsippene som er gjennomgått ovenfor utgangspunktet for analysen. Ved hjelp av prinsippene kan man nemlig identifisere hvem som eventuelt må bygge sin rettsposisjon på et ekstinktivt erverv. Ekstinksjon er med andre ord et avvik fra prinsippene, og for at dette skal kunne aksepteres innenfor rettsordenen må det ha skjedd noe som gjør at den som i utgangspunktet ville tapt etter formuerettslige utgangspunkter, likevel fremstår som beskyttelsesverdig. I det følgende vil jeg gjennomgå hvilke grunnleggende vilkår om må være oppfylt for at en ekstinksjonsvirkning skal inntre, og hvilke hensyn reglene hviler på.

2.3 Vilåårene for ekstinksjon

Ekstinksjon kan skje dersom det eksisterer en *ekstinksjonshjemmel*, enten i lov eller etter ulovfestet rett. Det finnes flere ulike ekstinksjonsregler, og i denne fremstillingen er det reglene om godtroerverv og kreditorrekstinksjon som skal analyseres. I det følgende vil det gis en kort og overflatisk oppsummering av reglene om god kreditorrekstinksjon og godtroerverv.

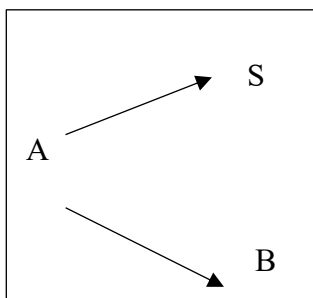
2.3.1 Kort om godtroerverv

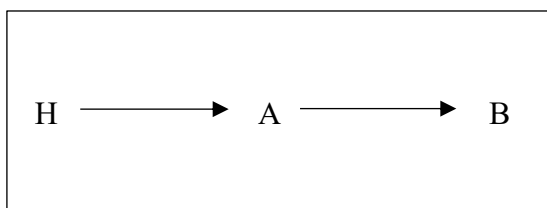
²³ Lilleholt (2018) s. 26

Godtroererv er kan skje i to ulike konflikttyper: dobbelsuksesjonskonflikten og hjemmelsmannskonflikten. Godtroerervsreglene tar først og fremst for seg situasjoner der stiftelsesgrunnlaget for ekstinksjonspretendentens rett er *avtale*.²⁴

I dobbelsuksesjonskonflikten har først S, og deretter B ervervet rettigheter til samme formuesgode fra A. Konflikten oppstår når disse rettighetene ikke kan utøves fullt ut side om side. S er rettighetshaver, og B er ekstinksjonspretendent. Spørsmålet er alltid om B kan ekstingvere S' rettighet til formuesgodet. Konflikten kan illustreres med følgende modell:²⁵

I hjemmelsmannskonflikten har A overført rettigheter til et formuesgode uten å ha disposisjonsrett. B har ervervet rett til formuesgode fra A og konflikten står mellom B og den egentlige rettighetshaver, hjemmelsmann H. H er rettighetshaver og B er ekstinksjonspretendent. I denne konflikten er spørsmålet om B kan ekstingvere H's rett til formuesgodet. Dette kan illustreres med denne modellen:²⁶

I begge konfliktene er det formuerettslige utgangspunktet at tredjemann B vil tape sin rett fremfor S eller H, med mindre B oppfyller vilkårene for ekstinksjon. I begge konfliktene kan

---

²⁴ Avtalebegrepet og hva det rommer er noe varierende. Dette vil imidlertid ikke problematiseres ytterligere i denne fremstillingen, det legges til grunn at begrepet «avtale» viser til en enighet mellom parter som er gjensidig bebyrdende og som er ment å ha rettslige virkninger. Se Lilleholt (2018) s. 125

²⁵ Modell basert på den benyttet av Lilleholt (2018) s. 29

²⁶ Modell basert på den benyttet av Lilleholt (2018) s. 29

godtroerverv utgjøre et ekstinksjonsgrunnlag for B. Som betegnelsen tilsier, er det da et vilkår for godtroerverv at B har ervervet rettigheten fra A i *god tro*.

Det er nemlig den gode tro som gjør B beskyttelsesverdig. Lovgiver ønsker å beskytte en godtroende omsetningsserverver, av hensyn til å ivaretagelsen av adgang til sikker omsetning i samfunnet. Dersom en godtroende omsetningsserverver alltid vil tape sin rett i en tredjemannskonflikt kan dette få negative konsekvenser for omsetningslivet, fordi den som disponerer har en for høy risiko for tap.²⁷

Bekgrunnen for Bs gode tro ligger i at avhender (A) er rettslig legitimert, slik at B har handlet i tillit til at A faktisk hadde rett til å disponere over formuesgodet. Begrepet legitimasjon betegner at en person utad fremstår som rettighetshaver. Bs gode tro må med andre ord knyttes til faktiske omstendigheter rundt A. Hva som skal til for at A er rettslig legitimert følger av den aktuelle rettsregelen, og varierer med hvilket formuesgode som er gjenstand for overføring.

Motsatsen til at A er legitimert, er at den eldre eller nyere rettighetshaver, henholdsvis H eller S er legitimert. H eller S må derfor sørge for å frata A legitimasjonen for å være beskyttet mot senere ekstinksjon ved godtroerverv fra Bs side. I dette ligger noe av begrunnelsen for hvorfor man aksepterer ekstinksjon ved godtroerverv: H eller S kan i større grad å bebreides for at A er legitimert, enn B som i god tro har inngått avtale med den legitimerede.

At B er i god tro som følge av at A er legitimert som rettighetshaver utgjør de to første vilkårene for godtroerverv. Det må imidlertid kreves noe mer som gjør at B er mer beskyttelsesverdig enn H eller S. I suksesjonskonflikten er nemlig B og S i samme posisjon: begge har ervervet en rettighet av den legitimerede A i god tro. I hjemmelsmannskonflikten er situasjonen at A er legitimert til tross for at det er H som er den reelle rettighetshaver. Det tredje vilkåret for godtroerverv er at B har gjort noe som hverken H eller S har gjort, og det er å gjennomføre en sikringsakt for sin ervervede rettighet. Gjennomføringen av en sikringsakt innebærer at B gjennomfører sitt erverv etter nærmere regler, og med dette fratras A legitimasjonen.

---

²⁷ Lilleholt (2018) s. 30.

Hva denne sikringsakten går ut på varierer med formuesgodet. For løsøre er sikringsakten å få tingen i sin besittelse jf. ekstl. § 1. Når B har kjøpt en sykkel av A, og tar med seg sykkelen hjem, har B gjennomført en sikringsakt for sitt erverv ved å ta sykkelen ut av As besittelsen, og inn i sin egen. B har ved denne sikringsakten fratatt d A legitimasjonen, og dette har, igjen den virkning at senere avtaleerververe ikke kan være i god tro. Dersom B er i god tro helt fram til dette skjæringstidspunktet, har B gjennomført et godtroerverv, og med dette ekstingvert retten til H eller S. I dobbeltsuksesjonskonflikten har B ved gjennomføringen av en sikringsakt gjort mer enn S. S er å bebreide for ikke å ha sikret sin rett, og derfor er B mer beskyttelsesverdig.

I hjemmelsmannskonflikten er H rette eier, men likevel er A legitimert. Det kan være ulike grunner til dette, og reglene varierer med hva som er begrunnelsen for at rette eier H ikke er legitimert. Godtroerverv kan eksempelvis ikke skje i tilfeller der A er legitimert som følge av tyveri eller falsk registrering av rettighet.²⁸ I tilfeller der H har latt A ha legitimasjonen, enten med hensikt eller som følge av uvitenhet eller uaktsomhet kan godtroerverv skje, fordi H er å mer å bebreide for å ha skapt konflikten enn en godtroende omsetningsserverver, B.

2.3.2 Kort om kreditorekstinksjon

Det andre ekstinksjonsgrunnlaget som skal gjennomgå i denne fremstillingen er reglen om kreditorekstinksjon. Kreditor viser i denne sammenhengen til dekningsøkende kreditor, det kan være utleggstaker eller et konkursbo.²⁹ Kreditor er ekstinksjonspretendenten B, og A er debitor.

Når kreditor tar beslag i debtors formuesgoder gjøres dette med hjemmel i dekl. § 2-2. Etter bestemmelsens ordlyd kan kreditor søke dekning i alt som «tilhører skyldner på beslagstiden». Regelen gir imidlertid ikke svar på kreditors stilling overfor tredjemenn. Etter forarbeidene må svaret på dette søkes i «reglene om legitimasjon,³⁰ rettsvern og omstøtelse [...] foruten bevisreglene».³¹ Dette viser at ordlyden «tilhører skyldneren» ikke kan forstås

---

²⁸ I slike tilfeller er ikke H å bebreide, ettersom H ikke kunne beskytte seg mot at noen utstyret seg selv med en ugyldig legitimasjon. Se f.eks. tingl. § § 27 annet ledd, som er et utslag av denne avveiningen.

²⁹ I tredjemannskonfliktene er kreditorbegrepet snevrere enn ellers, se Lilleholt (2018) s. 34.

³⁰ Det er bred enighet i teorien om at «legitimasjon» her er misvisende og må sees bort ifra, all den tid kreditorekstinksjon ikke bygger på debtors legitimasjon. Se Magnussen (2015) s. 662, med videre henvisninger.

³¹ NOU 1972:20, s. 256.

som et spørsmål om hvem som har eiendomsrett, men at det er de underliggende, reelle forhold som avgjør spørsmålet om kreditor kan ta beslag i et formuesgode eller ikke.³² I likhet med reglene om godtroerverv er reglene om kreditorekstinksjon gitt i ulike lover for ulike formuesgoder, men de er også i større grad ulovfestede enn reglene om godtroerverv.³³ Dette gjelder for eksempel spørsmålet om avtaleerverters rettsvern for løsøre.³⁴

I hjemmelsmannskonflikter er situasjonen at den som utad er legitimert som rettighetshaver ikke er den reelle eier, og derfor kan dekningsøkende kreditor aldri ekstingvere i hjemmelsmannskonflikter. Hvem som er legitimert som eier utad er dermed ikke relevant ved spørsmålet om kreditor kan ekstingvere og Kreditorekstinksjon er derfor begrenset til dobbeltsuksjonskonfliktene. Reglene om kreditorekstinksjon er først og fremst utformet med tanke på å beskytte mot kreditorsvik, og dette er først og fremst aktuelt når erverver S utleder sin rett fra debitor A.³⁵ Det er ikke utenkelig at en debitor vil forsøke å tømme boet, ved å overføre sine formuesgoder til andre enn kreditor. Det er derfor nødvendig med regler som beskytter kreditorene fra debitors svikaktige disposisjoner, dersom man vil opprettholde ivareta kredittadgangen.

I vurderingen om kreditor kan ekstingvere er det egentlig et spørsmål om en disposisjon står seg mot kreditorbeslag. Man kan se det som et spørsmål om S er beskyttet mot at kreditor ekstingverer. For å unngå å bli utsatt for kreditorekstinksjon må S skaffe seg notoritet for sitt erverv. At et erverv er notorisk innebærer at det er etterprøvbart, og det er dette er det bærende hensynet for reglene om kreditorekstinksjon.³⁶ Notoritet sikrer at debitors rettsoverføring ikke er svikaktig, fordi kreditor kan kontrollere tidspunktet for overføringen, og at formuesgodet dermed *ikke* tilhørte skyldner på beslagstiden jf. dekl. 2-2. Et rettserverv gjøres notorisk ved at S gjennomfører en rettsvernsakt. Hva denne består i varierer med det aktuelle formuesgodet.

2.3.3 Kort om rettsvern

---

³² Se Rt. 1978 s. 871 U.

³³ Marthinussen (2006) s. 25.

³⁴ Dette ble nylig avklart i HR-2021-2248-A.

³⁵ Se bl.a. HR-2017-33-A avsn. 31.

³⁶ Se Lilleholt (2018) s. 35.

Rettsvern er, som gjennomgangen over viser, et sentralt vilkår både i reglene om godtroerverv og kreditorkestinksjon. Rettsvernsbegrepet sikter til at en rettighetshaver ved å skaffe seg rettsvern, har beskyttet sin rett mot ekstinksjon fra tredjeparter. Hvordan rettsvern oppnås varierer med hvilket formuesgode rettighetshaver har rett til eller i.

Den handlingen som utløser, eller aktiverer beskyttelsen kalles en «rettsvernsakt» når en part beskytter seg mot kreditorkestinksjon eller senere godtroerverv, og en «sikringsakt» når parten selv skal gjennomføre godtroerverv. Hvorvidt rettsvern er oppnådd eller ikke er i mange tilfeller avgjørende for om man er beskyttet mot ekstinksjon, og dette gjør behovet for klare rettsvernsregler viktig for ivaretagelsen av forutberegnelighetshensyn. I noen tilfeller fremgår rettsvernsakten direkte av loven,³⁷ men i andre tilfeller må man se hen til ulovfestet rett, og regelen kan være uklar.³⁸ Begrunnelsen for rettsvernsreglene ligger i hensynene *notoritet* og *publisitet*. Med notoritet siktes det til at en rettsstiftelse er etterprøvable. Dette hensynet ligger til grunn for reglene om kreditorkestinksjon, og bidrar til å forhindre proforma rettsoverføringer med formål om å unndra verdier fra kreditor. Publisitet innebærer at en rettsstiftelse synliggjøres for andre, og hensynet er bærende i reglene om godtroerverv.

2.4 Ekstinksjonsregler for immaterialretter

I norsk rett er den tingsrettslige modellen for å løse rettighetskollisjoner benyttet også for konflikter der tvisteobjektet er rettighetsposisjonen til en immaterialrett.³⁹ På tross av dette har litteraturen som omhandler den dynamiske tingsretten, tradisjonelt sett blitt avgrenset mot immaterialrettene.⁴⁰ Hvorvidt dette skyldes at immaterialrett anses som en egen kategori på siden av den tradisjonelle privatretten, at rettsområdet har et sterkt internasjonalt preg,⁴¹ eller om det skyldes vanskeligheten med å fastslå hva immaterielle rettigheter er, og om de i det hele tatt er formuesgoder,⁴² er usikkert. Det har også vært diskutert hvorvidt den dynamiske tingsretten egner seg som løsningsmodell for konflikter knyttet til immaterialrettene.⁴³

---

³⁷ Se f.eks. panteloven § 2-5.

³⁸ Dette var lenge tilfellet for rettsvernsakten for løpsøre, som HR avsa dom om i HR-2021-2248-A.

³⁹ Mer om dette, og om alternative løsningsmodeller, se Løtveit (2021) s. 236 flg.

⁴⁰ Se bl.a. Brækhus (1964) s. 457, som avviser at immaterialrettene kan ekstingveres, Lilleholt (2018) s. 117 og s. 160, som nøyer seg med å påpeke at spørsmålet har vært lite drøftet i litteraturen, men at i dag ser ut til å vekke større interesse, Falkanger (2022) nevner ikke tematikken i det hele tatt, Marthinussen (2018) tar til en viss grad opp problematikken, se spesielt s. 213 flg.

⁴¹ Dette synes å være Lilleholts forklaring, se Lilleholt (2018) s. 117.

⁴² se Rognstad (2016) pkt. 2.3.

⁴³ For en oppsummering av denne diskusjonen se Løtveit (2021) s. 236-244)

Uavhengig av teoretiske uenigheter de lega ferenda, er det klart at det eksisterer ekstinksjonsregler for en rekke immaterialretter, og disse skal gjennomgås kort nedenfor.

2.4.1 Patentreter, planteforelderretter, designretter og varemerkerettigheter

Det finnes en rekke lovfestede ekstinksjonsregler for immaterielle rettigheter. Patentloven § 44a gir en regel om godtroerverv for rettigheter basert på «frivillige rettsstiftelser» i dobbeltsuksjonskonflikten. For planteforelderretter gjelder den samme regelen jf. planteforelderloven (plfl.) § 26 annet ledd.

For designretter er det også gitt en regel om godtroerverv ved «frivillig overdragelse av en designregistrering eller utstedelse av lisens» jf. designloven (dsl.) § 54 i dobbeltsuksjonskonfliktene. Bestemmelsens fjerde ledd åpner også for at det tas «utlegg i designretten», utlegg i søknader og registreringer får rettsvern ved registrering i designregisteret jf. tvangsloven (tvangsl.) § 7-20 niende ledd og pantel. § 59 annet punktum.

Varemerkeloven (vml.) har per 2022 ingen bestemmelse om rettsvern. Det er imidlertid vedtatt lovendringer ved endringslov til varemerkeloven og tolloven, som gjennomfører EØS-forpliktelser under EU-direktiv 2014/2436 om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om varemerker (varemerkedirektivet). Med ikrafttredelsen av endringene vil § 56 b regulere kollisjonstilfeller mellom varemerkeretter jf. endringslov til varemerkeloven § 56 b. Bestemmelsen gir en regel om godtroerverv når ervervet er basert på en «frivillig overdragelse av registrert varemerke» i dobbeltsuksjonstilfellene. Videre gjelder tingl. §§ 23 til 26 og §§ 30 til 32 a «tilsvarende så langt de passer» jf. fjerde ledd. I

2.4.2 Opphavsrett: fravær av lovfestede prioritetsregler

Åndsverkloven (åvl.) § 2 første ledd stadfester at «den som skaper et åndsverk, har opphavsrett til åndsverket». Ordlyden tilsier at selve skapelsen av åndsverket etablerer opphavsretten, og det er dermed ikke nødvendig å foreta noen form for registrering for å etablere en enerett til å råde over eget åndsverk. Åvl. innehar ingen regler om etablering av rettsvern, eller hvordan prioritetsforholdet mellom rettighetspretendenter skal løses. Til tross

for dette kan opphavsretter overdras etter åvl.⁴⁴ Når opphavsretter kan overdras er det også grunnlag for at en tredjemannskonflikt kan oppstå, men dette er ikke nevnt i lovens forarbeider,⁴⁵ og spørsmålet er heller ikke vurdert av Høyesterett.

I Prop. L (2013-2014) om endringer i patentloven ble spørsmålet om ekstinksjon av opphavsretter indirekte berørt. Proposisjonen har sin bakgrunn i en utredning om særskilt pantsettelse av immaterielle rettigheter.⁴⁶ I proposisjonen fra Justis- og beredskapsdepartementet ble det uttalt at immaterielle rettigheter ikke kan ekstingveres på grunnlag av manglende registrering, med mindre dette fremgår «uttrykkelig av bestemmelsene om registrering».⁴⁷ Det presiseres også at i en kollisjon mellom immaterielle rettigheter er det først i tid, best i rett-prinsippet som gjelder.⁴⁸

3 Når loven ikke gir svar

Som nevnt i punktet ovenfor finnes det på dette tidspunktet ingen ekstinksjonshjemmel for opphavsrett i åvl. Skal en rettighet til et åndsverk ekstingveres må dette da skje på bakgrunn av en ulovfestet regel. I denne delen av fremstillingen skal metodiske utgangspunkter og retningslinjer for vurderingen fremlegges. Først vil jeg se hen til metodiske utgangspunkter innenfor den dynamiske tingsretten, og deretter innenfor immaterialretten. Med metodiske utgangspunkter og retningslinjer menes måten en rettsanvender skal forstå og bruke de aktuelle rettskildene på.⁴⁹ Dette er viktig for kunne avgjøre både om det er rom for oppstillingen av en ulovfestet regel, og hvor stort det eventuelle rommet er. Ettersom ekstinksjonsregler tilhører den dynamiske tingsretten, vil metodiske utgangspunkter og retningslinjer innenfor dette rettsområdet være utgangspunktet. Deretter er det nødvendig og se hen til immaterialretten for ytterligere presisering av metodikken. Ulike rettsområder kan ha ulike metodiske særpreg, og når et spørsmål berører flere rettsområder er det dermed nødvendig å ta hensyn til disse variasjonene for å kunne besvare det aktuelle spørsmålet og for å utvise lojalitet overfor lovgiver.⁵⁰

---

⁴⁴ Mer om dette i pkt. 3.4.1 nedenfor

⁴⁵ Se Prop. 104 L, kap. 6

⁴⁶ Lund (2011)

⁴⁷ Prop. L (2013-2014) s. 9

⁴⁸ Prop. L (2013-2014) s. 9

⁴⁹ Nygaard (2017) s. 24

⁵⁰ Nygaard (2017) s. 243

3.1 Metodiske utgangspunkter: dynamisk tingsrett

Den dynamiske tingsretten er i stor grad bygget på hensynet til klare regler og forutberegnelighet, og i konkrete saker er rommet for skjønsmessige rimelighetsvurderinger lite.⁵¹ Igjen er det sentralt at regler som gir grunnlag for ekstinksjon av rettigheter er unntak fra formuerettslige prinsipper, og disse unntakene skal praktiseres strengt. Dette har Høyesterett uttalt gjentatte ganger, og eksempler på disse metodiske utgangspunktene finnes i Rt. 1997 s. 1050 (Momentum), Rt. 1998 s. 268 (Cruise Charter), Rt. 1997 s. 645 (Vest-Kran) og senest HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige). I Vest-Kran-dommen var det blant annet spørsmål om bygge et resultat på en analogisk eller utvidende tolkning av en bestemmelse i panteloven. Høyesterett kom til at dette ikke kunne skje, og uttalte at:

«reelle hensyn, eller om man vil harmoniseringshensyn, kan tale for en slik løsning, [...] Jeg viker imidlertid tilbake for å tillegge disse hensyn avgjørende vekt på et rettsområde som det her gjelder.» Det kan videre vises til HR-2020-837-A (Bergen Bunkers), der det ble uttalt at «på et utpreget positivrettslig område som dette, må ordlyden og lovens oppbygning ha betydelig vekt».

Det må imidlertid sondres mellom etablering av en ulovfestet rettsdannelse på den ene siden, og etableringen av en ulovfestet norm der lovbestemmelse ikke finnes på den andre.⁵² Etableringen av en ulovfestet norm kan vær avskåret fordi det på det aktuelle området er oppstilt hjemmelskrav som ikke tilfredsstilles av ulovfestede normer. Et eksempel på dette gir legalitetsprinsippet som, krever hjemmel i lov for strafferettslige sanksjoner jf. Grl. § 96.⁵³

Det eksisterer ikke noe legalitetsprinsipp på formuerettens område, og fravær av hjemmel i lov avskjærer dermed ikke at ekstinksjon kan skje på lovtomt område, dersom man kan bygge det på et annet rettsgrunnlag.⁵⁴ Lilleholt viser til ekstl. § 4 nr. 3 som eksempel på dette.⁵⁵

Bestemmelsen stadfester at loven:

---

⁵¹ Marthinussen (2023) s. 74

⁵² Marthinussen (2006) s. 4.

⁵³ Hjemmelskrav kan også følge av internasjonal rett som Norge har forpliktet seg til. Et eksempel er EMK, hvor Norge er bundet av praksis fra den Europeiske Menneskerettsdomstolen. Se Magnussen (2015) s. 691-705

⁵⁴ Se Lilleholt (2018) s.

⁵⁵ Lilleholt (2018) s. 239-240.

«er ikke til hinder for at en mottaker av løsøreting påberoper ellers gjeldende regler om godtroerverv av løsøre i særlige høve». I forarbeidene til denne loven uttales det til dette at man har «valgt å la andre ekstinksjonsregler foreløpig bli stående ved siden av lovutkastet her»,⁵⁶ og at «De regler man i dag har om godtroerverv av løsøre – hva enten de er lovfestet eller har sitt grunnlag i rettspraksis – skal såleis fortsatt gjelde ved siden av lovutkastet her».⁵⁷

At ulovfestet regeldanning og unntak fra lovens ordlyd er mulig også i dynamisk tingsrett er uomtvistet. Et kjent eksempel på ulovfestet regeldanning gir Rt. 1986 s. 1210 (Fjellhusdommen) hvor det var spørsmål om godtroerverv i et tilfelle der hverken tinglysingsloven eller ekstinksjonsloven kom til anvendelse. Høyesterett uttalte i denne sammenheng at:

«Jeg vil ikke utelukke at det etter omstendighetene kan være plass for ekstinktivt godtroerverv av fast eiendom på ulovfestet grunnlag, men det skal etter min mening i alle fall sterke grunner til for å godta slikt erverv uavhengig av tinglysingsreglene.»

I Rt. 1992 s. 352 (Sigdal) behandlet Høyesterett spørsmål om ekstinksjon av eiendomsgrenser. Her fantes heller ingen lovhjemmel som kunne komme til anvendelse. Høyesterett oppsummerte rettstilstanden slik:

«Når det gjelder spørsmålet om hytteeierne har vunnet eiendomsrett til tomtene på ulovfestet grunnlag, har jeg vært i atskillig tvil. Det er kanskje så at det etter norsk rett ikke er utelukket at de lovfestede regler om ekstinksjon av eiendomsrett til fast eiendom kan suppleres med ekstinksjon på ulovfestet grunnlag. Men slik ekstinksjon krever i så fall sterke grunner, jf uttalelse i Rt-1986-1210 på side 1217, i et saksforhold som for øvrig ikke er sammenliknbart ved vårt».

Ut fra Høyesterettspraksis kan man trekke noen retningslinjer for hvordan man metodisk skal tilnærme seg uavklarte spørsmål innen dynamisk tingsrett. Til tross for at det i liten grad er rom for unntak basert på rimelighet i konkrete tilfeller er det fremdeles juridisk metode som

---

⁵⁶ Ot.prp. nr. 56 (1976-77) s. 47

⁵⁷ Ot.prp. nr. 56 (1976-77) s. 47

anvendes. Som alltid kan det gjøres unntak fra loven med støtte i positive rettskilder og de hensyn som reglene bygger på. Der lovgiver har valgt å regulere ekstinksjon positivtrettlig bør det imidlertid vises stor tilbakeholdenhet ved å la løsninger som avviker fra lovens få gjennomslag.⁵⁸ Oppsummert kan man si at den dynamiske tingsretten ikke åpner for skjønsmessig tolkning av en regel med mål om å unngå et urimelig resultat i det konkrete tilfellet, det kreves noe mer.⁵⁹

Der lovgiver ikke har gitt noen regulering i lov stiller det seg annerledes. Som illustrert ved dommene ovenfor er det ikke stengt for å etablere en ulovfestet regel på formuerettens område. Ved etableringen eller anvendelsen av en ulovfestet regel er det imidlertid andre generelle metodiske prinsipper som gjelder. Disse vil gjennomgås i pkt. 3.3 nedenfor. Før dette vil det foretas en kort gjennomgang av hvilke metodiske utgangspunkter og retningslinjer som gjelder for immaterialretten spesielt.

3.2 Metodiske utgangspunkter: immaterialrett

Immaterialretten er et rettsområde som er preget av et svært detaljert regelverk som stadig oppdateres av lovgiver. Dette skyldes at reglene stadig må holde tritt med samfunnsutviklingen, og ikke minst som følge av at store deler av immaterialretten er underlagt EØS-retten. Norge er dermed forpliktet til å implementere direktiver som er EØS-relevante. Den norske immaterialrettslovgivningen er kompleks og detaljert, noe som gjør at rommet for ulovfestet regeldanning er mindre enn på rettsområder som er preget av hensyn og skjønn.⁶⁰ Til tross for dette finnes også eksempler på ulovfestet rett innenfor immaterialretten. Et eksempel gir konsumpsjonsregelen i varemerkeretten som bygget på en ulovfestet regel utviklet av Høyesterett.⁶¹ Regelen er i dag lovfestet i varemerkeloven.

Denne fremstillingen befinner seg i et berøringsfelt mellom immaterialretten og dynamisk tingsrett. Man kunne tenke seg at i en motstrid mellom ulike regelsett går immaterialrettslige regler foran, i tråd med en *lex specialis*-tankegang. Det finnes likevel ikke noen generell løsning for en eventuell konflikt mellom immaterialretten og andre rettsområder, og hvilke

---

⁵⁸ Se bla. Marthinussen (2006) s. 4, med videre henvisninger.

⁵⁹ Marthinussen (2023) s. 77

⁶⁰ Se Løtveit (2020) s. 43

⁶¹ Rt. 2004 s. 904 og Rt. 2004 s. 1474

regler som kommer til anvendelse må vurderes konkret.⁶² Denne fremstillingen tar for seg spørsmålet om immaterialrettigheter overgang, noe som ikke er i kjernen av immaterialretten som sådan.⁶³ Dette kan tilsi at de nevnte grunner til å utvise betenkelighet med å oppstille en ulovfestet regel for opphavsretter gjør seg dermed ikke gjeldende med full styrke.⁶⁴

All den tid vi befinner oss på et rettsområde der ikke legalitetsprinsippet begrenser adgangen til å anvende ulovfestet rett, må utgangspunktet være at ulovfestede regler om ekstinksjon av opphavsrett kan etableres, så lenge dette skjer i tråd med alminnelig juridisk metode. Likevel må det, av hensyn til lovgiverlojalitet utvises forsiktighet når det aktuelle formuesgodet har vært gjenstand for en såpass detaljert regulering som opphavsretter har.

3.3 Generelle utgangspunkter for ulovfestet regeldanning

Som nevnt innledningsvis er ulovfestet rett en samlebetegnelse for rettsregler hvor det primære rettsgrunnlaget ikke følger av formell lov.⁶⁵ Dette betyr imidlertid ikke at en regel kan oppstå uten noe grunnlag i rettskildene overhodet. En rettsregel må være legitimert. Dette er rettslig forankret i Grunnloven (Grl.) som har gitt lovgivningskompetanse til Stortinget, Høyesterett og Kongen. Stortinget er den primære lovgiver, og formell lov gitt av Stortinget nyter dermed også demokratisk legitimitet. En rettsregel som er utledet av formell lov vil derfor nyte den høyeste legitimering.

Ulovfestet rett skapes primært gjennom Høyesterett som dømmer i siste instans. Høyesterettspraksis nyter autoritet fra Grunnloven, men mangler den demokratiske legitimiteten som lovtekst har.⁶⁶ Når Høyesterett etablerer en rettsregel uten hjemmel i formell lov må denne i tråd med metodelæren bygge på bestemte rettskildefaktorer.⁶⁷ Jo nærmere en ulovfestet regel kan knyttes opp mot formell lov, jo mer legitimert vil den være. Ved etableringen av ulovfestede regler må en derfor søke å bygge regelen på et rettskildemessig grunnlag som i størst mulig utstrekning gir den legitimitet. Videre vil en

---

⁶² Rognstad (2019) s. 80

⁶³ Løtveit (2020) s. 44 flg.

⁶⁴ Løtveit (2020) s. 44 flg.

⁶⁵ Nygaard (2017) s. 251

⁶⁶ Nygaard (2017) s. 48 flg.

⁶⁷ Nygaard (2017) s. 29

ulovfestet regel måtte underlegges en «legislativ prosess»⁶⁸, hvor det må tas stilling til om regelen er god generelt, sett ut fra samfunnsmessige betraktninger, og om den er allment godkjent på rettsområdet.⁶⁹

Lovgiver og Høyesterett har begge en rettskapende funksjon. I dette ligger det også en negativ side: de kan avstå fra å skape rett. For at det skal være adgang til å oppstille en ulovfestet regel er det ikke nok at legalitetsprinsippet og metodegrunnlaget åpner for dette. Det er også nødvendig å forsikre seg om at autoritative kilder ikke *stenger* for de aktuelle ulovfestede rettsdannelser.⁷⁰ I den neste delen av fremstillingen vurderes om fraværet av lovregel er et bevisst valg fra lovgivers side, og dermed uttrykk for et negativt standpunkt, eller om det er rom for å supplere med en ulovfestet norm.⁷¹

Det har vært presentert ulike syn på hvordan en ulovfestet godtroervervsregel skal bygges opp og kategoriseres i teorien. Ulovfestet ekstinksjon kan sees om en todelt prosess der spørsmålet blir om rettserverver har hatt en oppfordring til handling på den ene siden, og om rettshavers unnlatelser kan føre til tapt rett på den andre.⁷² Dette kan kategoriseres som en helhetlig interesseavveining. Andre har kategorisert ulovfestet godtroerverv etter hvilket grunnlag en slik regel bygges på. Det har blitt tatt til orde for å skille mellom ulovfestede godtroerverv som bygger på lovanalogi, ekstinksjonsprinsipper og en ulovfestet sensurnorm.⁷³ Det er imidlertid ingen tradisjon for ren analogi innen dynamisk tingsrett.⁷⁴ Derfor vil denne fremstillingen ta utgangspunkt i ekstinksjonsprinsipper. Dette gir en friere vurdering da man basert på de eksisterende rettskilder kan oppstille en generell regel, hvor også analogibetraktninger kan gjøre seg gjeldende.⁷⁵

3.4 Fravær av ekstinksjonsregler for opphavsretter – et standpunkt fra lovgiver?

---

⁶⁸ Nygaard (2004) s. 106

⁶⁹ Lilleholt (2018) s. 249

⁷⁰ Marthinussen (2006) s. 4

⁷¹ Nygaard (2017) s. 254.

⁷² Lund (2017) s. 393-399, se også Berg og Harborg (2003) s. 333 og Nygaard (2004) s. 286

⁷³ Stelander (2015) og Løtveit (2021) s. 309

⁷⁴ Løtveit (2021) s. 3101

⁷⁵ Løtveit (2021) s. 311

Åndsverksloven utgjør det primære grunnlag for reguleringen av opphavsretten. Loven inneholder ingen ekstinksjonshjemmel, og det må dermed undersøkes om dette er et uttrykk for et negativt standpunkt hos lovgiver, noe som i så fall innebærer at det ikke kan oppstilles noen ulovfestet regel. I det følgende vil regler om overdragelse i åndsverkloven analyseres, med sikte på å avklare hvorvidt loven utelukker at ekstinksjon kan skje på annet grunnlag.

3.4.1 Adgangen til overdragelse etter åndsverkloven

At overdragelse kan skje er et avgjørende utgangspunkt for godtroerverv, ettersom den som vil ek스팅vere ved godtroerverv må bygge på et gyldig rettserverv.⁷⁶ Det begrunnes med at det er omsetningsinteressen som hovedsakelig beskyttes av reglene om godtroerverv.⁷⁷ Som utgangspunkt er det klart at et åndsverk kan overdras. Åvl. § 67 første ledd, stadfester at opphaver «kan helt eller delvis overdra sin rett til å råde over åndsverket». Retten til overdragelse er begrenset av åvl. § 5 om ideelle rettigheter, som blant annet bestemmer at opphaver har rett til å navngis, samt legger føringer for hvordan et åndsverk kan tilgjengeliggjøres. Overdragelse etter åvl. innebærer dermed overdragelse av råderett over åndsverket, men ikke opphavsretten fullt ut.⁷⁸ Terminologien i loven er noe forvirrende, ettersom forarbeidene til tross for begrensningene i åvl. § 5 slår fast at opphavsretten kan overdras «i sin helhet ved totaloverdragelse» eller at det kan avtales «en mer begrenset overdragelse, for eksempel bruksrettigheter i form av enkle lisenser».⁷⁹ Det er uansett uomtvistet at åvl. § 5 begrenser overdragelsen av opphavsretten slik at de ideelle rettighetene blir hos opphaver.

3.4.2 Begrensninger av videreoverdragelse jf. åvl. § 68

Etter åvl. § 68 annet ledd kan ikke en rett til åndsverk «overdras videre uten samtykke med mindre den inngår i en forretning eller forretningsavdeling og overdras sammen med denne. Overdrageren har ansvaret for at avtalen med opphaveren blir oppfylt».

---

⁷⁶ På dette punktet er ekstinksjonsreglene litt ulike, for løvsøre omfattes kun anvendelser mot vederlag jf. ekstl. § 1, mens andre lovregler er mer generelle, og må tolkes for å avgjøre hva som omfattes, eks. for tingl. § 20 som omfatter «rettserverv».

⁷⁷ Se bla. Lilleholt (2018) s. 127, og Borg/Harborg (2004) s. 325.

⁷⁸ Ot.prp. nr. 26 (1959-60) s. 67.

⁷⁹ Prop. 104 L (2016-17) s. 334, se også Rognstad (2019) s. 443-445.

Leses åvl. § 68 i sammenheng synes hensynet bak bestemmelsen å være at et åndsverk ikke skal miste sin karakter som følge av overdragelsen. Åndsverket er ikke kunne et formuesgode, det er også et uttrykk for en kreativ skapende innsats, og verdien av verket for opphaver overstiger den rene økonomiske verdi. Dette poenget underbygges av forarbeidene, der det er fremhevet at en avtale om overdragelse av åndsverk er gjensidig bebyrdende, og preget av tillit mellom partene.⁸⁰ En annen bestemmelse som kan illustrere dette poenget er åvl. § 67 annet ledd som sier at opphaver ikke skal anses å ha overdratt en mer omfattende rett enn avtalen gir «klart» uttrykk for.

Til forskjell fra andre formuesgoder er åndsverk beheftet med ideelle rettigheter som beskytter opphaveren, og disse rettighetene setter også grenser for hvordan en ervervet opphavsrett kan utøves,⁸¹ noe åvl. § 68 er et utslag av. Opphaver kan imidlertid samtykke til videre overdragelse jf. åvl. § 68 annet ledd, og etter forarbeidene kan et slikt samtykke kan være stilltiende eller underforstått.⁸² Spørsmålet er videre hva denne begrensningen i adgangen til videreoverdragelse har å si for spørsmålet om ekstinksjon. I dobbeltsuksjonskonflikten får ikke regelen noen innvirkning, ettersom situasjonen da er at opphaver har overdratt uforenelige rettigheter til åndsverket til ulike erververe, S og B. Konflikten står mellom dem, og ingen av disse partene kan påberope seg åvl. § 68 annet ledd.

I hjemmelsmannskonflikten kan bestemmelsen derimot få betydning. Dersom en som har hjemmel til åndsverket overfører dette til en tredjeperson, kan opphaver nøytralisere en ekstinksjonsinnsigelse ved hjelp av åvl. § 68 (2). Til tross for denne begrensningen kan man likevel tenke seg tilfeller hvor en hjemmelsmannskonflikt oppstår på tross av at opphaver H har samtykket til videreoverdragelse. For det første kan det tenkes en situasjon der H ikke har overdratt rett til A, men A er likevel legitimert og overdrar videre til B.⁸³ I et slikt tilfelle har det ikke skjedd en avhendelse ved avtale mellom opphaver, H, og A, så retten overdras ikke «videre». Åvl. § 68 regulerer grensen for hvilke rettsvirkninger en overdragelse har, noe som tilsier at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse når en overdragelse ikke har funnet sted.

---

⁸⁰ Prop. 104 L (2016-2017) s. 230-231, gjengivelse av uttalelse i Ot.prp. nr. 26 (1959-60) s. 69.

⁸¹ Slik Rognstad (2019) s. 258 flg.

⁸² Ot.prp. nr.15 (1994-95) s. 158.

⁸³ Her må tilfellene der A's legitimasjon følger av tyveri, falsk eller forfalskning utelukkes, i tråd med øvrig lovgivning.

Videre er det uklart i hvor mange ledd samtykkekravet gjelder. Det er ikke utenkelig at en som har fått overdratt en rett til et åndsverk med samtykke om videreoverdragelse til seg, overfører rettigheter til en tredjeperson, som deretter overfører retten videre til en fjerde. Kan opprinnelig opphaver fremdeles ta retten tilbake ved å påberope seg åvl. § 68? Eller kan denne innsigelsen i så fall ekstingveres av en godtroende tredjemann? Usikkerheten knyttet til § 68 trekker i retning av at godtroerverv på ulovfestet grunnlag er begrenset til dobbeltsuksjonstilfellene. Systemhensyn trekker i samme retning, ettersom det for de lovfestede tilfellene er det ikke gitt ekstinksjonsregler i hjemmelsmannskonfliktene, noe som kan tilsi at dette heller ikke kan skje for opphavsretter.

Endelig gjelder ikke bestemmelsen i tilfeller der retten inngår «i en forretning eller forretningsavdeling og overdras sammen med denne» jf. åvl. § 68 annet ledd. Man kan tenke seg at A selger sin forretning inklusive ervervede opphavsretter og/eller lisensrettigheter til B. Hvis A kun har en enkel lisens, men overdrar full opphavsrett til B, vil B og opphaver H ha uforenelige rettigheter, og H kan ikke imøtegå Bs krav ved hjelp av åvl. § 68 annet ledd. Etter dette må det konkluderes med at åvl. § 68 ikke fyller tomrommet som fraværet av ekstinksjonsregler har etterlatt seg.

3.4.3 Om utlegg og kreditorforfølgning og pant etter åndsverksloven

Etter åvl. § 77 første ledd kan opphavsrett «ikke være gjenstand for utlegg eller annen tvangsforfølgning fra kreditorene hos opphavsmannen selv, eller hos noen som opphavsretten har gått over til etter § 75 første ledd.» Åvl. § 75 gjelder overgang ved arv.

Denne bestemmelsen er taus om hvorvidt utleggstager og konkursbo kan benytte seg av opphavsrett som er overdratt til andre i tråd med åvl. § 67 første ledd.

Forarbeidene er kort innom dette, der det påpekes at når rettigheter som er overdratt ved avtale kreditor går konkurs «oppstår bl.a spørsmål om inntreden i avtaler som reguleres av dekningsloven mv. Dette er en annen situasjon enn den som reguleres av gjeldende § 39. Departementet foreslår ikke nå endringer av reglene på dette området[...]»⁸⁴. I teorien er det lagt til grunn at overdratte opphavsretter kan være gjenstand for kreditorforfølgning jf. dekl. § 2-2, med de begrensninger som følger av åvl. § 5.⁸⁵ Det påpekes videre at forbudet mot

---

⁸⁴ Prop. 104 L (2016-2017) s. 267.

⁸⁵ Rognstad (2018) s. 480.

videreoverdragelse som fremgår av åvl. § 68 annet ledd likevel kan utgjøre en skranke for kreditors beslagsrett, og mot at et tvunget skifte kan skje.⁸⁶

Det finnes ikke hjemmel for frivillig pant av opphavsrett i panteloven jf. pantel. § 1-2 (2), men etter pantel. § 3-4 (2) b) kan opphavsrett inngå i driftstilbehørspant. Etter pantel. § 5-9 kan det også tas utlegg i opphavsrett, utlegget får da rettsvern ved «tinglysing på saksøktes blad i Løsøreregisteret». Her gjelder også begrensningen i åvl. § 77.

Reglene om kreditors dekningsrett og pant er begrunnet i andre hensyn enn reglene for godtroende avtaleerverver. Begrensningene i adgangen til pant og i kreditors dekningsrett tyder imidlertid på at omsetningshensynet, herunder hensynet til kreditorene ikke har like sterk gjennomslagskraft for immaterialretter enn for andre formuesgoder,⁸⁷ noe som også vil kunne få betydning når man skal vurdere om godtroerverv kan skje, ettersom omsetningshensynet også begrunner reglene om godtroerverv.⁸⁸ Beskyttelsen av opphavers ideelle interesser ved begrensninger av dekningsretter og panteretter kan, av hensyn til sammenheng i rettssystemet få betydning for adgangen til kreditorekstinksjon. Til tross for visse begrensninger, gir åndsverksloven heller ikke på dette punktet en regulering som tetter igjen alle lovtomme rom, hva gjelder adgangen til ekstinksjon.

Oppsummert avskjærer ikke åndsverkloven adgangen til godtroerverv eller kreditorekstinksjon av opphavsrett på ulovfestet grunnlag. Begrensninger i adgangen til frivillig overdragelse jf. åvl. § 68 tilsier imidlertid at godtroerverv bør begrenses til dobbeltsuksjesjonstilfellene. Det gis også begrensninger i adgangen til frivillig overdragelse, deknings søking og pant, noe som må tas med i betraktningen ved etableringen og utøvelsen av eventuelle ulovfestede regler.

3.4.4 Øvrige rettskildefaktorer

Forskrift til åndsverkloven innehar heller ingen slike begrensninger, da den først og fremst innehar tekniske oppdateringer i form av henvisninger, gjennomføring av Marrakechdirektivet

---

⁸⁶ Rognstad (2018) s. 460.

⁸⁷ Slik Rognstad (2018) s. 483.

⁸⁸ Lilleholt (2018) s. 30, Brækhus (1998) s. 473 se også Høyesteretts uttalelse i bla Rt. 1940 s. 519.

som sikrer bedret tilgang til åndsverk og annet materiale for personer med synshemninger, samt oppdateringer som følger av personopplysningloven.⁸⁹

I Lund-utredningen som ble gjort i forbindelse med endringer i panteloven i 2015 ble det uttalt at «rettigheter til immaterialretter kan ikke utslette (ekstingveres) som følge av manglende registrering, med mindre dette følger uttrykkelig av de aktuelle bestemmelsene om registrering. Det innebærer at utgangspunktet ved kollisjon mellom rettigheter er at den rettigheten som først ble etablert ved avtale eller på annen måte, går foran».⁹⁰ I proposisjonen ble det imidlertid lagt til grunn at «Registrering av utlegg medfører imidlertid ikke at eldre frivillige overdragelser eller lisenser blir ekstingvert selv om de ikke er anmeldt til registrering før utlegget. Selv om slike tilfeller ikke omfattes av kollisjonsreglene [i patentloven, planteforedlerloven og designloven] er det antatt at den som i god tro anmelder en overdragelse eller lisensutstedelse til registrering, vil ekstingvere eldre utlegg som ikke er meldt til registrering».⁹¹ Til tross for sprikende uttalelser må det da være klart at det er antatt å være rom for ulovfestet ekstinksjon av immaterialretter generelt. Dette synspunktet ble også lagt til grunn i eldre forarbeider.⁹²

I en upublisert lagmannsrettsdom fra 1988⁹³ avviste retten at det kunne skje et godtroerverv av en opphavsrett til en logo, med den begrunnelse at opphavsretter ikke var løsøreting, og ekstl. Kom dermed ikke til anvendelse.⁹⁴ Den rettskildemessige vekten av denne dommen er svært begrenset, både som følge av at det er underrettspraksis som mangler noe drøftelse, men også fordi rettskildesituasjonen i dag er en annen enn den var i 1988.

3.4.5 Oppsummering

Åndsverksloven inneholder bestemmelser som gir opphaver en særlig beskyttelse, samtidig som loven legger opp til en omsetning av opphavsretter. Som illustrert er ikke reguleringen så uttømmende at det ikke etterlater noe rom for ulovfestet regeldannelse. Det er heller ingen positive bestemmelser som gir motstand mot ekstinksjon, i form av motstrid. Disse

---

⁸⁹ PRE-2021-08-26-2608, pkt. 1.

⁹⁰ Prop. L (2013-2014) s. 9 og A. Lund (2011) s. 15.

⁹¹ Prop L (2013-2014) s. 9

⁹² Ot.prp. nr. 39 (1977-1978) s. 137-138.

⁹³ Delvis publisert i NIR 1991 s. 413-414.

⁹⁴ Mer om dommens gjengis i Rognstad (2021) s. 302-303.

utgangspunktene tyder på at ekstinksjon av opphavsretter, innenfor rammen av de begrensningene loven oppstiller, skal kunne skje på ulovfestet grunnlag. Til tross for at det ikke oppstilles noen direkte begrensninger må det tas hensyn til at åvl. Er et uttrykk for en balansegang mellom opphavsrettens ideelle side og dens økonomiske funksjon.

4 Ulovfestet godtroerverv av opphavsretter

I denne delen av fremstillingen skal det vurderes om opphavsretter kan ekstingveres på ulovfestet grunnlag. Først ville rettskildedefaktorer gjennomgås med sikte på å etablere et rettslig grunnlag, og deretter må det vurderes om en eventuell regel kan anvendes i relasjon til opphavsretter. Innledningsvis er det imidlertid avgjørende at hensynene som gjør seg gjeldende bak de lovfestede reglene om godtroerverv også gjør seg gjeldende for opphavsretter. Dette er egentlig selvsagt. En rettsregel er til for en grunn, den skal møte et praktisk, eller i det minste et politisk behov. Der det praktiske behovet ikke eksisterer er det lite grunnlag for lov i det hele tatt, og det er i hvert fall ikke grunnlag får å etablere en ulovfestet regel når disse er mer betenkelige utfra et legitimitetssynspunkt.⁹⁵

4.1 Hensynene bak godtroerverv: omsetning, legitimasjon og god tro

Reglene om godtroerverv bygger som nevnt i pkt. 2 på en avveining av partenes interesser, der omsetningshensynet står sentralt. Disse ulike hensynene vil nå gjennomgås i forsøk på å avgjøre hvorvidt de også gjør seg gjeldende for opphavsretter.

4.1.1 Ulovfestet godtroerverv

Vilkårene for godtroerverv kan oppsummeres slik; et krav om aktsom god tro hos ekstinksjonspretendenten, krav om at avhenderen var legitimert, en gyldig avtale om overføring av rettigheten og ekstinksjonspretendent har gjennomført sikringsakt.

Dersom ett av vilkårene som fremgår av den aktuelle ekstinksjonshjemmelen ikke er oppfylt må ekstinksjon bygge på et eventuelt ulovfestet grunnlag, og tilsvarende blir det dersom ekstinksjonshjemmel ikke eksisterer overhodet. Det eksisterer rettspraksis der Høyesterett har

---

⁹⁵ Se bla. Magnussen (2015) s. 706-707 og Lilleholt (1999) s. 29.

bygget ekstinksjon på helt eller delvis ulovfestet grunnlag. I denne delen av oppgaven vil utgangspunktene for ulovfestede regler på den dynamiske tingsrettens område gjennomgås, med særlig fokus på ulovfestet ekstinksjon slik dette allerede er utformet gjennom teori og rettspraksis.

Det må likevel sees hen til de metodiske utgangspunktene som gjør seg gjeldende for den dynamiske tingsretten. Basert på disse er det ikke tilstrekkelig at ekstinksjon gir et rimelig resultat i det konkrete tilfellet etter en skjønnsmessig vurdering. De legislative hensyn som ligger til grunn for de positive ekstinksjonsreglene lovgiver har gitt, må gjøre seg gjeldende. En ulovfestet regel om ekstinksjon må altså bygge på de hensyn som ligger til grunn for de lovfestede reglene, samt passe inn i lovens systematikk.

4.1.2 Omsetningshensynet

Omsetningshensynet søker å ivareta omsetning i samfunnet ved å gjøre rettstilstanden forutberegnelig for aktører som gjennom kjøp, salg og investeringer bidrar til samfunnets økonomi. For formuesgoder som er gjenstand for hyppig omsetning, slik fast eiendom, vil tredjemannskonflikter raskt kunne oppstå. Ettersom den som går tapende ut av en tredjemannskonflikt alltid vil være skuffet, er det sentralt at man har like regler som praktiseres likt, slik at alle som er parter i avtaler om rettsoverføringer kan forutberegne, og dermed beskytte seg mot ekstinksjon.

Ettersom opphavsrettigheter har fått en stadig mer sentral rolle som gjenstand for omsetning, er det nærliggende å trekke den slutning at omsetningshensynet gjør seg gjeldende også her. Dette argumentet styrkes ytterligere av det faktum at omsetning av opphavsretter og lisenser som regel er et forretningsmessig anliggende, og i profesjonell sammenheng er forutberegnelighetshensynet særlig viktig. At behovet for regler om ekstinksjon er til stede på immaterialrettens underbygges videre av at det i nyere tid er vedtatt regler om ekstinksjon for de fleste av opphavsrettene.⁹⁶

---

⁹⁶ Slik Løtveit (2021) s. 306-307

4.1.3 Legitimasjon

Godtroerverv er resultatet av en interesseavveining der prioritetsnormen, best i tid, best i rett, er tilsidesatt til fordel for en godtroende omsetningsserverv. Kravet til god tro vil selvsagt gjøre seg gjeldende for godtroerverv på ulovfestet området. Godtrovurderingen er uproblematisk, og den vil derfor ikke gjennomgås noe nærmere her. Mer problematisk er det ekstinksjonspretendenten må være i god tro om: avhenders legitimasjon. I

hjemmelsmannskonflikten er situasjonen at én som ikke egentlig har rettighetshjemmel likevel innehar en slik legitimasjon når retten overføres til ekstinksjonspretendent B.

I dobbeltsuksjonskonflikten den som har fått et formuesgode overført til seg ikke fratatt sin rettsforgjenger legitimasjonen. B bygger i begge situasjoner ekstinksjon på god tro om at den som var legitimert også hadde rett til å disponere over det aktuelle formuesgodet, og ekstinksjon er da en virkning av legitimasjon.

Hva som gir legitimasjon, varierer for ulike formuesgoder. Fellesnevneren er at den som er legitimert fremstår som en eier, vedkommende har et «ytre skinn av rett». At B i god tro har bygget på legitimasjon gjør at interesseavveiningen faller hennes favør. Samtidig kan rettighetshaver S og A bebreides for ikke å ha vernet sin rett ved å overføre legitimasjonen til seg, og dermed taler interesseavveiningen i hans disfavør. Til slutt kreves det det at B har gjort det A eller S har unnlatt, nemlig å sikre sitt rettserverv ved å få legitimasjonen overført til seg.⁹⁷

Innvendinger knyttet til legitimasjonshensynet, og mot ekstinksjon av opphavsrett har vært hevdet i teorien.⁹⁸ Innvendingen bygger på fraværet av en rettsvernsregel for opphavsretter. Rett til et åndsverk etableres automatisk ved skapelsen av åndsverket, og det finnes ikke noe register for åndsverk slik det gjør for en rekke andre immaterialretter som varemerker, designretter og patentretter. Dersom det ikke kan oppstilles noen legitimasjonsregel for opphavsretter er dette et klart argument som taler mot at godtroerverv kan skje på ulovfestet grunnlag.

---

⁹⁷ Se bla. Marthinussen (2023) s. 169.

⁹⁸ Se bla. Marthinussen (2023) s. 54.

På den annen side kan man se fraværet av en lovfestet legitimasjonsregel som en åpning for å utvikle en ulovfestet norm. Eksempelvis er begrepet «ytre skinn av rett» godt innarbeidet i rettslitteraturen, det er ikke et spesielt retsteknisk kriterium, og det kan dermed tenkes å danne et godt utgangspunkt for en ulovfestet vurderingsnorm. Rettsanvender står dretter fritt til å utpensle dette kriteriet selv.

Hva som skulle kunnet gi et «ytre skinn av rett» er et bare fantasien som setter grenser for. Registerløsningen kan selvsagt ikke benyttes når et register for opphavsretter ikke eksisterer, men man kunne tenke seg en løsning modellert etter reglene som gjelder for fordringer, der legitimasjonen ligger i å informere skyldner for pengekravet jf. gjeldsbrevloven (gbl.) § 29 annet ledd. Tilsvarende gjelder for uregistrerte aksjer jf. aksjeloven (aksjel.) § 4-13 (2). For opphavsretters vedkommende ville alternativet vært at det er opphaver som informeres, noe som harmonerer med ivaretagelsen av opphavers interesser, og samtykkekravet som fremgår av åvl.. Det er flere momenter som kan tale for en slik løsning. For det første er opphavsretter, aksjer og gjeldsbrev ved at de alle er ikke-fysiske formuesgoder. Likhetsbetraktninger vil dermed underbygge en slik løsning. Videre har både aksjeloven og gjeldsbrevloven begrenset ekstinksjonsadgangen til tilfeller der formuesgodet er avhendet til flere.⁹⁹

Ugyldighetsinnsigelser fra rettsforgjengere kan dermed ikke ekstingveres, noe som også er tilfellet for de registrerbare immaterialrettene.

En ulovfestet legitimasjonsregel for opphavsretter måtte imidlertid praktiseres strengt, både som følge av at godtroerverv er et unntak fra formuerettslige prinsipper, men også som følge av opphavers særlige interesser. Poenget med gjennomgangen overfor er å illustrere at det kan tenkes ulovfestede legitimasjonsregler, og at dersom hensynene bak godtroerverv gjør seg sterkt gjeldende, er dette et argument for å etablere dem. På den annen er det argumenter som taler mot å anvende et skjønnsmessig kriterium utenom de absolutte spesialtilfellene, da det vil svekke forutberegneligheten om det er knyttet usikkerhet til hva som gir en legitimasjonsvirkning. Dette vil igjen stride med omsetningshensynet, og taler for at en ulovfestet godtroervervsregel bør praktiseres strengt.

4.1.4 Rettspraksis

---

⁹⁹ Se gbl. § 25 og aksjel. § 4-13 (1).

Rt. 1940 s. 519 (Kassaregister-dommen) anses å være det tidligste eksemplet vi har på ulovfestet godtroerverv.¹⁰⁰ I denne saken hadde et firma oversendt at kassaregister til sin agent som skulle demonstrere det for en potensiell kjøper. Agenten etterlot det deretter til en person med forbindelse til kjøperen, som i sin tur solgte det videre til en annen, og beholdt kjøpesummen for seg selv. Firmaet forsøkte forgjeves å vindisere apparatet, men kjøperen fikk medhold i at hen har ervervet apparatet, og dermed ekstingvert firmaets eiendomsrett. Høyesterett formulerte sakens spørsmål som «hvem tapet rettslig bør ramme» i et slikt tilfelle og om kjøperen «under forutsetning av at det fra dens side har vært handlet i berettiget god tro, [kunne] nekte å utlevere apparatet eller har Ring ennå sin eiendomsrett i behold, så hans krav på utlevering må tas til følge?». Problemformuleringen er et spørsmål om kjøper kan ekstingvere firmaets eiendomsrett som følge av sin gode tro, altså om det kan skje et godtroerverv.

Høyesterett besvarte dette bekreftende. I begrunnelsen viste de til at løsningen var i tråd med «hva de foreliggende reale samfunnsmessige hensyn tilsier». Videre var det «Naturlig og best stemmende med omestningslivets tarv» at den som betror gjenstander til agenter bærer risikoen for at tilliten misbrukes, heller enn at dette går utover godtroende kjøpere. Videre mente Høyesterett at en godtroende kjøpers rettsstilling ikke burde være dårligere i en slik situasjon enn «hvor de i god tro av en butikkekspeditor har fått overdratt varer til en lavere pris enn den ekspeditøren etter sin instruks var berettiget til at innrømme». Dette er altså en henvisning til reglene om stillingsfullmakt. Agenten var blitt utstyrt med legitimasjon av selgeren, og selger var dermed mer å bebreide enn godtroende tredjemann.

Rt. 1986 s. 1210 (Fjellhus) og Rt. 1992 s. 352 (Sigdal) gjaldt begge spørsmålet om godtroerverv av eiendomsrett til fast eiendom på ulovfestet grunnlag. I Fjellhus-dommen hadde en kjøper ervervet eiendomsrett til en hytte som lå på en festetomt av en tredjemann som ikke selv hadde eiendomsrett eller grunnbokshjemmel til hverken hytta eller tomten. Ekstingsvilkårene etter tingl. var ikke oppfylt, fordi rettsstiftelsen ikke skrev seg fra den som hadde grunnbokshjemmel, denne lå hos grunneier. Spørsmålet kunne ikke løses etter ekstl. på grunn av den nære sammenhengen mellom grunnen og hytta, men uansett var ikke vilkårene oppfylt.

---

¹⁰⁰ Marthinussen (2006) s. 5.

Høyesterett uttalte om adgangen til ekstinksjon på ulovfestet godtroerverv: «Jeg vil ikke utelukke at det etter omstendighetene kan være plass for ekstinkt godtroerverv av fast eiendom på ulovfestet grunnlag, men det skal etter min mening i alle fall sterke grunner til for å godta slikt erverv uavhengig av tinglysingsreglene». Høyesterett baserte vurderingen på følgende momenter: om avhenderen hadde et ytre preg av rett som ga vedkommende rettslig legitimasjon til å disponere over hytta, og om erververen var i aktsom god tro. Høyesterett foretok en samlet vurdering av disse momentene, der det også fikk betydning hvorvidt rette eier hadde tilrettelagt forholdene for at konflikten kunne oppstå. Høyesterett kom til at oversendelse av brev og festekontrakt, samt disposisjon over nøkler og gjennomføring av befaring ikke var tilstrekkelig til å gi rettslig legitimasjon som kunne frata kjøper all mistanke. Basert på dette konkluderte Høyesterett med at kjøper hadde grunn til å undersøke forholdene nærmere, da det ikke forelå tilstrekkelig klare holdepunkter for at de forhandlet med den rette eier. Ulovfestet godtroerverv ble ikke akseptert.

I Sigdal-dommen (dissens 4-1) var det spørsmål om ulovfestet ekstinksjon av eiendomsrett til fast eiendom. Saken gjaldt eiendomsretten til fire hyttetomter som alle var utskilt fra samme gnr. 142. Grensen til naboeiendommen gnr. 143 ble påvist ved overtagelsen av denne, og godkjent av begge grunneierne uten at de sjekket grensene opp mot utskiftningsforretningen. Da det senere viste seg å være avvik mellom grensene som fremgikk av utskiftningsforretningen, og de som ble påvist ved overtagelsen hevdet eieren av gnr. 143 at han hadde eiendomsrett til de utskilte tomtene. Vilkårene for hevd var ikke oppfylt ettersom hytteeierne hverken var i god tro, eller hadde sittet med eiendomsretten i hevdstid. Tingl. § 27 kom ikke til anvendelse, ettersom det ikke var avhenderen, men grunneier som hadde grunnbokshjemmelen. Spørsmålet var om hytteeierne likevel hadde vunnet eiendomsrett på ulovfestet grunnlag. Førstvoterende dommer stilte spørsmålet: «om det likevel, ut fra en helhetsvurdering kan være grunnlag for at Kolbjørnsruds eiendomsrett er falt bort». I denne vurderingen var det sentrale om Kolbjørnsen var «å bebreide for det uføre hytteeierne uforskyldt er havnet i». Førstvoterende besvarte dette negativt med henvisning til at han hadde akseptert grensepåvisningen gjort av naboen, som allerede hadde utskilt tomter etter denne grensen.

Annenvoterende, som representant for flertallet, var enig i at vilkårene for hevd ikke var oppfylt, men mente at passivitet kunne danne grunnlag for tap av eiendomsrett, selv om eieren ikke var å bebreide. Annenvoterende formulerte spørsmålet slk: «dersom saksforholdet

likevel er slik at det kan være grunn til å tillegge rette eiers unnløstelse av å foreta seg noe, rettsvirkning». Til tross for at annenvoterende i likhet med førstvoterende ikke fant grunnlag for en subjektiv bebreidelse av Kolbjørnsen, mente annenvoterende likevel at passiviteten dannet grunnlag for rettstap når Kolbjørnsen både hadde kjennskap til overdragelsene av hyttetomter, og hadde tilgang til kartforretningen som anga de riktige grensene. Det ble også vektlagt at hytteeierne hadde vært i aktsom god tro ved eiendomsservervelsen, de hadde gjennomført tinglysning, og i 14 år disponert som eiere uten å få innvendinger mot seg. Samlet sett forelå det da «tungtveiende grunner» for at hytteeierne hadde ervervet eiendomsrett.

I HR-2022-3114-U var spørsmålet om det på ulovfestet grunnlag var ekstingvert en eksklusiv bruksrett til et kjellerareal i et borettslag. Lagmannsretten hadde besvart dette spørsmålet bekreftende uten å drøfte vilkåret «sterke grunner» som følger av rettspraksis. Lagmannsretten hadde heller ikke drøftet selgernes legitimasjon ved overdragelsen av andelene, eller hvilken betydning det fikk at borettslaget var påstått rettighetshaver, samtidig som ekstinksjonsvilkårene ble vurdert opp mot andelseiernes erverv. Basert på dette ble dommen opphevet, med den begrunnelse at «grunnleggende vilkår for ulovfestet ekstinksjon ikke er drøftet».

En gjennomgang av rettspraksis viser at Høyesterett har utarbeidet vilkår som må være oppfylt for at ekstinksjon skal kunne skje. For det første må det rettsoverføringen som har skjedd være gyldig. Dette uttaler ikke Høyesterett eksplisitt, men det er lagt til grunn i teorien,¹⁰¹ og det er en forutsetning for at en tredjemannskonflikt i det hele tatt kan oppstå at det har skjedd to rettsoverføringer av rettigheter til samme formuesgode. Videre må avhenderen ha fremstått som legitimert, og erverver må være i god tro. Avslutningsvis må det foreligge «sterke grunner» som tilsier at ekstinksjon kan skje uten hjemmel i lov. I både Fjellheim- og Sigdal-dommen ble passivitet over lang tid ansett å utgjøre slike «sterke grunner», og fraværet av denne vurderingen fra Lagmannsrettens side, ledet til opphevelse i HR-2022-3114-U.

4.1.4.1 Ekstinksjonsprinsipper vs. Sensurnorm

---

¹⁰¹ Berg/Harborg (2004) s. 325-326.

I teorien er det gjort et skille mellom ekstinksjonsvirkninger som bygger på mønsteret av de lovfestede reglene, ekstinksjonsprinsipper, og de som bygger på en sensurnorm.¹⁰² Fjellhus-Sigdal- og Rt. 2015 s. 1157 (Fårøya) er alle tolket dithen at de gir en sensurnorm for tilfeller som fremstår særlig urimelige.¹⁰³ Materielt sett har det kanskje ikke så mye å si hvordan en kategoriserer en ulovfestet godtroervervsregel, den praktiske konsekvensen forblir den samme. Marthinussen har for eksempel tatt til orde for at saksforholdet i Sigdal-dommen kunne vært løst etter ekstinksjonsprinsipper i stedet for å bygge på passivitetsvirkninger.¹⁰⁴ Spørsmålet ville da blitt tinglysning av tomteutskillelsene og faktisk bruk uten innsigelser, ga legitimasjon og tjente som sikringsakt. Videre ville det blitt spørsmål om det forelå sterke grunner for å tillate godtroerverv.¹⁰⁵ Teorien vil som regel søke å sette rettspraksis i et system, da dette bidrar til økt forståelse for hvordan regler virker og om og hvordan de eventuelt kan anvendes for senere tilfeller, men dette er ikke i seg selv et argument som stenger for ulovfestet regeldanning.

4.1.5 Ulovfestet godtroerverv av immaterialrettigheter etter «særlige forhold»-regelen

Den ulovfestede regelen for godtroerverv som er gjennomgått ovenfor er i utgangspunktet anvendt av Høyesterett der det også eksisterer lovfestede ekstinksjonsregler: saker der fast eiendom utgjør det omtvistede formuesgodet. Spørsmålet er da om denne ulovfestede regelen også kan anvendes i konflikter om andre formuesgoder. Som utgangspunkt er det de samme hensyn som ligger til grunn for ekstinksjonsreglene for de ulike formuesverdiene, og reglene er utformet etter tinglysningslovens modell. Godtroervervsreglene er dermed generelt like, selv om vilkårenes krav kan variere noe, herunder kravet til sikrings- og rettsvernsakt. Ettersom reglene i stor grad har samme utforming og hviler på samme hensyn, tilsier dette i utgangspunktet at det er nærliggende å bruke den ulovfestede regelen som Høyesterett har utformet for andre formuesverdier enn fast eiendom, med de eventuelt nødvendige tilpasninger.

I den juridiske litteraturen på formuerettens område, er det som nevnt viet lite fokus til immaterialrettene. Det er videre hevdet at det skal vises tilbakeholdenhet med å anvende reglene for tinglige rettigheter på immaterialrettene, uten at dette gis noen videre begrunnelse

---

¹⁰² Se Magnussen (2015) s. 870 flg. Og Løtveit (2021) s.318.

¹⁰³ Slik, Brækhus (1998) s. 219.

¹⁰⁴ Marthinussen (2006) s. 8-9.

¹⁰⁵ Marthinussen (2006) s. 8.9.

enn at dette er en annen type formuesgode.¹⁰⁶ Dette argumentet mister noe av sin slagkraft når det allerede eksisterer ekstinksjonsregler for mange ulike typer formuesgoder, som har forskjellig karakter og regulering ellers, og blant disse finner man også ikke-fysiske formuesgoder. Utover de immaterialrettene som allerede har en ekstinksjonshjemmel i loven, kan også krav på pengeytelser og deltakerretter være gjenstand for ekstinksjon.

At man skal vise en særlig forsiktighet ved bruken av reglene på immaterialretter er ikke gitt noen rettskildemessig begrunnelse. Muligens er denne oppfatningen en følge den rettsteoretiske tradisjonen med å behandle immaterialrettene utenfor formueretten som følge av sitt «særpreg».¹⁰⁷ At det må foretas en konkret vurdering er selvsagt et krav etter alminnelig metodelære, men det er mye som taler for å kunne anvende en ulovfestet ekstinksjonsregel på immaterialretter. Hensynet til forutberegnelighet og systemhensyn er bærende innen den dynamiske tingsretten, og disse hensynene gjør seg ikke noe mindre gjeldende på ulovfestet grunnlag.

Det er heller ingen praktiske problemer med å anvende regelen på immaterielle formuesgoder. Vilkårene om god tro og ytre legitimasjon er felles for de lovfestede ekstinksjonshjemlene, og vilkåret om «særlige grunner» er såpass skjønnsmessig at det kan anvendes generelt. Det synes heller ikke å være en oppfatning i teorien eller i praksis om at ulovfestet godtroerverv er begrenset til fast eiendom.¹⁰⁸ I et tilfelle der også omsetnings og legitimasjonshensyn taler for at en godtroende erverver kan ekstingvere, synes det et immaterialrettene er særpreget som et svakt argument.

4.2 Helhetsvurdering

Ved ulovfestet regeldanning må i tillegg til en utpensling og subsumsjon av vilkår, foretas en helhetsvurdering.¹⁰⁹ I helhetsvurderingen må det tas stilling til hvorvidt en interesseavveining ender i ekstinksjonspretendentens favør, om hensynene bak godtroerverv gjør seg gjeldende, og om regelen er god generelt. Det er hevdet at prioritetstankegangen står særlig sterkt for immaterialretten, og at dette yter motstand mot å tillate ulovfestet ekstinksjon.¹¹⁰ Dette

---

¹⁰⁶ Lilleholt (2018) på s. 21 og s. 114

¹⁰⁷ Wold (2006) s. 276

¹⁰⁸ Lilleholt slår fast at godtroerverv generelt ikke trenger lovhemmel, se Lilleholt (2018) s. 249.

¹⁰⁹ Løtveit (2021) s. 316 med videre henvisninger

¹¹⁰ Se bla. Stelander s. 676-679 med videre henvisninger

argumentet kan dog kritiseres. Prioritetstankegangen er alltid hovedregelen etter prinsippet om først i tid, best i rett. Der ekstinksjonsregler ikke eksisterer vil nødvendigvis prioritetstankegangen «stå sterkt». Nå har i stor grad ekstinksjonsregler blitt etablert for immaterielle rettigheter, så dette argumentet i seg selv synes ikke tilstrekkelig til å avskjære ekstinksjon.¹¹¹

5 Ulovfestet kreditorekstinksjon av opphavsrett

Reglene om kreditorekstinksjon bygger i større grad på en ulovfestet tradisjon enn reglene om godtroerverv.¹¹² Samtidig gir reglene om godtroerverv en større avveining av partenes interesser enn reglene om kreditorekstinksjon.¹¹³ Reglene om kreditorekstinksjon er en del av kreditor beslagsrett, og som nevnt bygger ikke kreditor sin rett til dekning på god tro, men på manglene rettsvern hos debtors suksessor. Rettsvernsreglene er på mange måter hjørnesteinene i den dynamiske tingsretten, og de har blitt fortolket og praktisert svært firkantet.¹¹⁴ Et eksempel på dette gir kjæremålsavgjørelsen, Rt. 2002 s. 1484. I denne saken var det tatt utlegg i eiendommer som var solgt under en behandling av et konkursbo, men ettersom eiendommene var konsesjonspliktige kunne ikke kjøperen tinglyse skjøtet før konsesjon var tildelt. Dette skjedde ikke før etter at utlegget var tinglyst. Høyesterett vektla hensynet til klarhet, og kom til at det ikke var rom for å tolke reglene om skjæringstidspunkter utvidende, eller se hen til «alternative behandlingsmåter».¹¹⁵ Videre uttalte Høyesterett: «At debtors overdragelse av eiendommene til en ny eier som følge av konkursbehandlingen kan ettervises på en fullt ut pålitelig måte, kan heller ikke forhindre at den nye eieren må respektere en utleggsforretning som er tinglyst før han selv får tinglyst skjøte».¹¹⁶

Dommen viser at det for spørsmålet om rettsvern er lite rom for fortolkninger som avviker fra lovens ordlyd. Det er rettsvernsakten som beskytter mot kreditorekstinksjon, noe som umiddelbart gir motstand mot å tillate ekstinksjon der rettsvernsregler ikke eksisterer.

---

¹¹¹ Magnussen (2015) s. 674

¹¹² Marthinussen (2006) s. 25.

¹¹³ Magnussen (2015) s. 663

¹¹⁴ Magnussen (2015) s. 663

¹¹⁵ Rt. 2002 s. 1484

¹¹⁶ Rt. 2002 s. 1484

5.1 Hensynene bak reglene om kreditorekstinksjon: kreditorsvik, notoritet og publisitet

Formålet med reglene om kreditorekstinksjon er å forhindre kreditorsvik. Kreditorsvik forhindres når bare rettigheter som er gjort notoriske kan stå seg mot kreditorekstinksjon. Da kan kreditor kontrollere hvem som er rette eier av formuesgodet, og vil dermed være sikret mot skyldners svikaktige disposisjoner.¹¹⁷ Notoritet sikres ved gjennomføringen av en rettsvernsakt, som gjør at et rettsverv er kontrollerbart. Videre sørger rettsvernsakten for publisitet, som gjør at skyldners øvrige fordringshavere kan holde seg informert om om skyldners dekningssevne.

Hensynet bak reglene gjør seg i utgangspunktet gjeldende for alle formuesgoder, herunder også immaterielle rettigheter. Immaterielle rettigheter kan utgjøre store økonomiske verdier som kan tjene som sikkerhet for en kreditor, og da er det også et behov for å gi kreditor beskyttelse. Som sett i pkt. 3.4.3 er kreditors adgang til å ta beslag i opphavsretter begrenset av åndsverksloven.

Opphavsrettigheter kan pantsettes som driftstilbehør jf. pantel. § 3-4, så lenge de også kan avhendes jf. pantel. § 1-3. Dette utelukker pantsettelse av ideelle rettigheter jf. åvl. § 5 første og annet ledd. Videre vil samtykkekravet for videreoverdragelse jf. åvl. § 68 annet ledd sette grenser. Har ikke opphaver samtykket til videreoverdragelse er rett uavhendelig, og dermed kan den heller ikke pantsettes jf. pantel. § 1-3. Åvl. § 77 fastsetter at eneretten til utnyttelse ikke kan være gjenstand for utlegg eller tvangsforfølgning hos opphaver eller hennes arvinger jf. åvl. § 75. Lovens system synes å begrense opphavsrettenes funksjon som dekningsobjekt til de tilfeller der opphaver selv har valgt å fremheve opphavsrettenes økonomiske betydning. Dette vil i sin tur kunne få betydning ved fortolkning av om et samtykke foreligger eller ikke.¹¹⁸ Der en opphavsretts økonomiske funksjon er fremhevet vil hensyn som ligger til grunn for kreditorekstinksjon gjelde tilsvarende.

5.2 Vilkår for reglene om kreditorekstinksjon anvendt på opphavsretter

Kreditor tar beslag i medhold av dekl. § 2-2, med mindre debtors suksessor har skaffet seg rettsvern for sin rett. Når det ikke eksisterer rettsvernsregler for opphavsretter, må rettsvern

---

¹¹⁷ Lilleholt (2018) s. 35

¹¹⁸ Rognstad (2019) s. 480.

eventuelt etableres på ulovfestet grunnlag. Før de registrerbare immaterialrettene gir registrering i vedkommende register rettsvern. All den tid det ikke eksisterer tilsvarende register for opphavsretter kan ikke analogibetraktninger fra regler om andre immaterialretter benyttes som grunnlag for ulovfestet regeldanning. Tvert imot tilsier rettsstilstanden for immaterialretter generelt at rettsvern for opphavsretter ikke kan etableres, og dermed at det ikke er noe rom for at kreditor kan ekstingvere. Dette argumentet har støtte i praksis fra Høyesterett, som har vært svært restriktive på å tilkjenne rettsvern på annet grunnlag enn det som fremgår av loven. I Rt. 1997 s. 1050 var det spørsmål om rettsvern var oppnådd etter vps-loven § 5-3, til tross for at lovens ordlyd ikke var oppfylt. Annenvoterende som representant for flertallet, uttalte vedrørende dette:

"Det klare utgangspunkt er at rettsvernsreglene gjelder absolutt, slik at det ikke er rom for noen vurdering av om reglene i det konkrete tilfellet fører til et rimelig resultat. Dette har gode grunner for seg, ikke minst for å unngå usikkerhet og tvister. Jeg ser det derfor som betenkelig å tolke inn skjønnspregede unntak i de lovfestede rettsvernsreglene»

Denne uttalelsen har blitt fulgt opp av Høyesterett, i Rt. 1989 s. 268 som gjaldt spørsmålet om unntak fra sjøloven, HR-2017-33-A og HR-2021-1773-A. Et siste eksempel fra rettspraksis er HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige). Der var spørsmålet om det gjaldt et krav om rettsvernsakt i form av overlevering der en selger sitter med løsøre i kjøpers interesse. Høyesterett la til grunn utgangspunktet for rettsvernsreglene, og oppsummerte det slik: «For å få rettsvern, er det ikke tilstrekkelig at disposisjonens notoritet og publisitet godtgjøres på annen måte enn ved den foreskrevne rettsvernsakten». I denne avgjørelsen etablerte Høyesterett en ulovfestet regel om at overlevering kreves for å oppnå rettsvern mot selgers kreditor ved kjøp av løsøre. Denne regelen bygget på en lang og samstemt oppfatning i juridisk teori, samt regelen om håndpant i pantel. 3-2. Samtidig avfeide Høyesterett at det kunne gjøres unntak fra overleveringskravet (rettsvernsregelen) når selger satt med tingen i kjøpers interesse. Som begrunnelse viste Høyesterett blant annet til at ved oppstillingen av et unntak: «må unntaket av rettsvernsreglene gjelde for avtaler om salg og kombinert med tilbakeleie sin alminnelighet. Det aktuelle typetilfellet er ikke nevnt som unntak i teorien – snarere tvert om, jf. Andenæs, Konkurs, side 265, Lilleholt, Allmenn formuerett, side 305-306 og Høgetveit Berg, Beslagsretten, side 429».

Høyesterett uttaler seg ikke om adgangen til å oppstille ulovfestede rettsvernsregler generelt. For løsøre eksisterte det en lang og samstemt oppfatning om at et krav om overlevering for rettsvern, en tilsvarende oppfatning eksisterer ikke for opphavsretter. Avgjørelsen er kritisert for å ha skapt en mer uklar rettstilstand da grensene for overleveringskravet i liten grad ble fastsatt.¹¹⁹

5.3 Rettsvern for opphavsretter

Oppsummert er situasjonen for opphavsretter et det i liten grad eksisterer rettskildefaktorer som taler for at en ulovfestet rettsvernsregel kan etableres. Det finnes ikke regler som egner seg for analogiske slutninger, og den rettspraksis som eksisterer er ikke overførbar. Opphavsretter er ikke fysiske, og et register synes da å være den løsningen som kan gi både notoritet og publisitet. I motsetning til regelen om godtroerverv hviler ikke reglene om kreditorekstinksjon på samme interesseavveining mellom partene. Videre har praksis fra Høyesterett stort sett vist seg uvillige til å forstå rettsvernsvilkår på annen måte enn hva en bokstavelig tolkning av den relevante lovbestemmelsen legger opp til. Hensynene reglene om kreditorsvik bygger på gjør seg gjeldende for opphavsretter, men ikke i så stor grad at det kan veie opp for andre rettskildefaktorer en ulovfestet regel kan bygge på. Her kan det vises til at beslagsadgangen er svært begrenset. For omsetningslivet er nok adgangen til pantsettelse som del av driftstilbehør den praktisk viktigste, og her sikres rettsvern ved tinglysning på eiers blad i Løsøreregisteret jf. pantel. § 3-6.

6 Avsluttende bemerkninger

Opphavsrettenes status i omsetningslivet har endret seg i den nyere tid, og som følge av dette har opphavsrettenes rettslige stilling også endret seg. For utvalgte immaterielle retter har lovgiver imøtegått denne endringen ved å innføre bestemmelser i lov som regulerer opphavsrettens rettslige overgang og rettsstillingen for tredjemannskonflikter. At dette ikke er gjort for opphavsretter kan ikke uten videre tas til inntekt for et negativt standpunkt fra lovgiver, og i tråd med norske rettskildeprinsipper kan det da være grunnlag for å oppstille ulovfestede regler som regulerer opphavsrettens stilling i tredjemannskonflikter.

---

¹¹⁹ Marthinussen (2023) s. 248-251

En rettsanvender som søker å avdekke eller etablere en ulovfestet regel er underlagt metodiske begrensninger, og en ulovfestet regel må ha et rettslig grunnlag. For opphavsrettigheter følger begrensninger som lovgiver har gitt med hensyn til å verne opphavsrettens ideelle side. Disse begrensningene må hensyntas ved oppstillingen av ulovfestede regler om godtroerverv og kreditorekstinksjon. Opphavsrettigheter er blant annet underlagt et krav om samtykke fra opphaver for videreoverdragelse, noe som får konsekvenser for ekstinksjonsadgangen.

For at en ulovfestet regel skal kunne oppstilles må hensynene bak regelen gjøre seg gjeldende. For opphavsretter, og immaterialretter har tidsprioritetsnormen vært det klare utgangspunkt, som teorien i liten grad har utfordret. Med de endringer som lovgiver har gjort ved innføringen av unntak fra utgangspunktet om prioritet, er det imidlertid grunn til å se nytt på dette. Tidsprioritet vil alltid være utgangspunktet all den tid ekstinksjonsregler er unntak. At unntak ikke er lovfestet er likevel ikke et argument for at prioritetsnormen har en særegen stilling for opphavsretter. Opphavsretter er formuesgoder, og ved en rettighetskollisjon vil de hensynene som ligger til grunn for ekstinksjonsregler generelt, gjøre seg gjeldende også for opphavsretters vedkomne.

Reglene om godtroerverv baserer seg på en interesseavveining, i en konflikt der to eller flere parter har uforenelige rettigheter i samme formuesgode. Denne interesseavveiningen gjør seg ikke noe mindre gjeldende i en konflikt der opphavsrett er det omtvistede formuesgodet. Et særlig problem knytter seg til fraværet av legitimasjonsregler for opphavsretter. På dette punktet må legitimasjonsvilkår for opphavsretter bygge på den ulovfestede norm som er utviklet av Høyesterett, supplert med andre rettskilder, som analogi.

For de lovfestede tilfellene er det ikke gitt ekstinksjonsregler i hjemmelsmannskonfliktene, noe som kan tilsa at dette heller ikke kan skje for opphavsretter. Kravet til samtykke er her sentralt som følger av åndsverksloven vil også kunne imøtegå godtroerverv i hjemmelsmannskonflikten, noe som også trekker i retning av at godtroerverv av opphavsretter bør begrenses til dobbeltsuksjonstilfellene. Det finnes gode rettskildemessige grunner for å anvende en ulovfestet norm om godtroerverv slik den er utviklet i Høyesterett for opphavsretter. For kreditorekstinksjon foreligger ikke samme grunnlag for en ulovfestet regeldannelse. Denne forskjellen ligger i de retts tekniske løsninger, samt det

rettskildemessige grunnlaget. Denne forskjellen er egnet til å illustrere hvor grensene går for utviklingen av ulovfestede rettsnormer for ett og samme formuesgode.

7 Kilderegister

7.1 Regelverk

7.1.1 Norske lover

Lest og sitert fra: www.lovdata.no

Lov av 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 7. juni 1832 nr. 2 om tinglysing (tinglysingsloven)

Lov 15 desember 1967 nr. 9 om patenter (patentloven)

Lov 17. april 1979 nr. 21 om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere

Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven)

Lov 21. juni 1985 nr. 79 om enerett til foretaksnavn og andre forretningskjennetegn mv. (foretaksnavneloven)

Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v (EØS-loven)

Lov 4. desember 1992 nr. 127 om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester (kringkastingsloven)

Lov 12. mars 1993 nr. 32 om planteforedlerrett (planteforedlerloven)

Lov 14. mars 2003 nr. 15 om beskyttelse av design (designloven)

Lov 9. januar 2009 nr. 2 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår mv.
(markedsføringsloven)

Lov 26 mars. 2010 nr. 8 om beskyttelse av varemerker (varemerkeloven)

Lov 22. juni 2012 nr. 58 om Patentstyret og Klagenemda for industrielle rettar
(patentstyrelova)

Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven)

Lov 27. mars 2020 nr. 15 om vern av forretningshemmeligheter

Lov 12. juni 2020 nr. 67 Lov om endringer i varemerkeloven og tolloven mv. (gjennomføring
av nytt varemerkedirektiv mv.)

Forskrift 1. september 2021 Forskrift til åndsverkloven

7.1.2 Offentlige utredninger

Ot.prp. nr. 26 (1959-1960) Om lov om opphavsrett til åndsverk

NOU 1972:20 Gjeldsforhandling og konkurs

Ot.prp. nr. 56 (1976-1977) Om lov om godtroerverv av løsøre

Ot.prp. nr. 39 (1977-1978) Om pantelov

Ot.prp. nr.15 (1994-1995) Om lov om endringer i åndsverkloven m.m.

Prop.101 L (2013-2014) Endringer i panteloven m.m (pant i patenter og planteforedlerretter)

Prop.104 L (2016–2017) Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven).

PRE-2021-08-26-2608 Fastsettelse av ny forskrift til åndsverkloven. Gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene mv. Kongelig resolusjon. Statsråd Abid Raja.

7.1.3 Andre utredninger

Lund, M. Astri, *Særskilt pantsettelse av immaterialrettigheter*, Oslo, 2011.

7.1.4 Traktater og konvensjoner

Convention of the grants of European patents, München, 15. Oktober 1973 (ikrafttredelse 7. Oktober 1977)

Protocol amending the agreement on trade-related aspects of intellectual property rights, Geneve 6. Desember 2005, (ikrafttredelse 23. Januar 2017)

Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights (TRIPS), Marrakech, 15. April 1994, (ikrafttredelse 1. Januar 1995)

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2015/2436 av 16. desember 2015 om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om varemerker (varemerkedirektivet)

7.2 Rettsavgjørelser

7.2.1 Avgjørelser fra norske domstoler

Lest og sitert fra: www.lovdatab.no

Rt. 1935 s. 981 (Bygland)

i Rt. 1989 s. 268

Rt. 1940 s. 519 (Kassaregister)

Rt. 1986 s. 1210 (Fjellhus)

Rt. 1992 s. 352 (Sigdal)

Rt. 1995 s. 1181 (Nordblast)

Rt. 1997 s. 645 (Vest-Kran)

Rt. 1997 s. 1050 (Momentum)

Rt. 1998 s. 268 (Cruise Charter)

Rt. 2002 s. 1484

Rt. 2004 s. 904

Rt. 2004 s. 1474

Rt. 2015 s. 979 (Borettslagsandel)

HR-2017-33-A (Forusstranda)

HR-2020-837-A (Bergen Bunkers)

HR-2021-1773-A (Bank Norwegian)

HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige)

HR-2022-3114-U

7.3 Litteratur

7.3.1 Juridiske fremstillinger

Borg/Harborg (2004)

Berg, Borgar Høgetveit, Henning Harborg. "Ulovfesta Ekstinksjon Av Fast Eigedom." *Jussens Venner* 38, no. 5 (2003/10/16 2004): 312-39.

Brækhus (1986)

Brækhus, Sjur, *Innledning til "Omsetning og kreditt"*, Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo, 1986.

Brækhus (1986)

Brækhus, Sjur, *Innledning til "Omsetning og kreditt"*, Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo, 1986.

Brækhus (1998)

Brækhus, Sjur, *Omsetning og kreditt 3 og 4: Omsetningskollisjoner I og II*, Universitetsforlaget, 1998.

Brækhus/Hærem (1964)

Brækhus, Sjur, Axel Hærem, *Norsk Tingsrett*, Universitetsforlaget, 1964.

Falkanger/Falkanger (2022)

Falkanger, Thor, Aage Thor Falkanger, *Tingsrett (9. utgave)*, Universitetsforlaget, 2022.

Holmvang et al. (2021)

Holmvang, Bente, Jenny Sveen Hovda, Kristine Harald Sommerstad, M. Madsen, og Rune Nordengen, *Immaterialrett: i et nøtteskall*, Gyldendal, 2021.

Ingrens-Jensen (2019)

Ingrens-Jensen, Harald, *Knophs oversikt over Norges rett (15. utgave)*, Universitetsforlaget, 2019.

Koktvegaard (1965)

Koktvegaard, Mogens, *Konkurrenceprægede immaterialrettspositioner*, København, 1965.

Lilleholt (1999)

Lilleholt, Kåre, *Godtruerverv og kreditorvern*, Universitetsforlaget, 1999.

Lilleholt (2018)

Lilleholt, Kåre, *Allmenn formuerett: Fleire rettar til same formuesgode*, Universitetsforlaget, 2018.

Løtveit (2020)

Løtveit, Bjørn, «I hvilken grad bør domstolene og rettsvitenskapen utvikle ulovfestede regler på formue- og immaterialrettens område?», *Jussens Venner*, 2020, vol. 55, utg. 1., s. 28-51.

Løtveit (2021)

Løtveit, Bjørn, *Pantsettelse av immaterialrettigheter*, Universitetsforlaget, 2021.

Magnussen (2015)

Magnussen, Roger Stelander, *Ulovfestede ekstinktive godtroerverv*, UiT, Norges arktiske universitet, Det juridiske fakultet, 2015. (Upublisert doktoravhandling)

Marthinussen (2006)

Marthinussen, Hans Fredrik, «Ulovfestet ekstinksjon», *Jussens Venner*, 2006, vol. 41, utg. 1, s. 1-29.

Marthinussen (2023)

Marthinussen, Hans Fredrik, *Tredjemannsproblemene*, Cappelen Damm Akademisk, 2023.

Nygaard (2017)

Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt, 2. utgave*, Universitetsforlaget, 2017.

Rognstad (2016)

Rognstad, Ole-Andreas, «Immaterialrettigheter som objekts- eller Rognstad, Ole-Andreas, «Immaterialrettigheter som objekts- eller subjektsrelaterte rettigheter? – perspektiver på objektsdiskusjoner i skandinavisk rettslitteratur», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2016, vol. 129, utg. 5, s. 518-538.

Rognstad (2018)

Rognstad, Ole-Andreas, *Property Aspects of Intellectual Property*, Cambridge University Press, 2018.

Rognstad (2019)

Rognstad, Ole-Andreas, *Opphavsrett*, Universitetsforlaget, 2019

Stenvik (2020)

Stenvik, Are, *Patentrett, 4. utg.*, Cappelen Damm Akademisk, 2020.

Stuevold Larsen/Stenvik (2013)

Stuevold Larsen, Birger og Are Stenvik, *Designrett: En innføring*, Cappelen Akademisk Forlag, 2013.

Wold (2006)

Wold, Erik, «Immaterialrettigheter som dekningsobjekt», *Lov og Rett*, 2006, vol. 45, s. 272-29

7.4 Meddelelser fra organisasjoner og institusjoner

KOM/2020/760 final: Meddelelse fra EU-Kommisjonen til Europaparlamentet og

Europarådet: *Making the most of EU's innovative potential – An intellectual property action plan to support the EU's recovery and resilience*, 25. November 2020.

7.5 Netthenvvisninger

Forskningsrådet, *Indikatorrapporten*, 2021, kap. 5.2.

<https://www.forskningsradet.no/indikatorrapporten/indikatorrapporten-dokument/immaterielle-rettigheter/utvikling-i-ipr/>. (Sist lest: 21. sept. 22 kl. 10.15)

Ocean Tomo, a part of J.S Held, *Intangible Assets Market Value study*, 2020.

<https://www.oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/>. (Sist lest: 22. sep. 22 kl. 14.35)